

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

**KRITICKÁ DISKURZIVNÍ ANALÝZA APLIKOVANÁ
NA TÉMA „PAMLSKOVÉ“ VYHLÁŠKY
(NA MATERIÁLU VYBRANÝCH ČLÁNKŮ INTERNETOVÉHO
ZPRAVODAJSKÉHO PORTÁLU IDNES.CZ)**

—

**CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS APPLIED TO SELECTED
ARTICLES ABOUT THE „LAW ON SWEETS“, TAKEN FROM
NEWS WEBSITE IDNES.CZ**

Magisterská diplomová práce

Bc. Šárka Hamrusová

Česká filologie a Španělská filologie

Vedoucí práce: Mgr. Jindřiška Svobodová, Ph.D.

Olomouc 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí práce a že jsem v bibliografii uvedla všechny použité zdroje.

V Olomouci dne:

Podpis autora diplomové práce:

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především paní Mgr. Jindřišce Svobodové, Ph.D. za ochotu, trpělivost, podnětné nápady a věcné připomínky při vedení mé práce. Dále také všem svým spolužákům, kteří mě vytvořením kvalitního studijního prostředí motivovali ve snaze nepřestávat na sobě pracovat, a rodině, jež mi byla oporou po celou dobu studia.

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Kritická analýza a vybrané metodologické přístupy.....	7
2.1 Diskurz jako předmět kritické analýzy	7
2.1.1 Interpretace diskurzu jako verbálního sdělení	7
2.2 Kritická analýza diskurzu.....	9
2.2.1 Dialekticko-relační přístup Normana Fairclougha	12
2.2.2 Sociokognitivní pojetí Teuna A. van Dijka	14
3. Teorie fungování masmédií dle N. Chomského a E. S. Hermana	17
4. Struktura diskurzu zpráv a analytický rámec podle Allana Bella.....	20
4.1 Konkrétní algoritmus aplikovaný v kritických analýzách	23
5. Charakteristika kontextu	27
5.1 Charakteristika „pamlskové“ vyhlášky dle MŠMT a MZ ČR	27
5.2 Charakteristika zpravodajského serveru iDNES.cz	30
6. Kritická analýza vybraných textů	32
6.1 Kvantitativní analýza článků zaměřená na obsah a výběr zdrojů	32
6.2 Kritická analýza prvního vybraného článku	39
6.3 Kritická analýza druhého vybraného článku.....	53
7. Závěr	65
Anotace	68
Resumé.....	69
Literatura.....	70
Internetové zdroje	73
Seznam grafů	76

1. Úvod

V diplomové práci se budeme zabývat kritickým čtením mediálních textů, konkrétně se zaměříme na způsoby, jakými internetový zpravodajský server iDNES.cz konstruoval mediální obraz přijetí a dodržování tzv. „pamlskové“ vyhlášky. Naším cílem bude pomocí kritické diskurzivní analýzy vybraných textových komunikátů poukázat na případné nedostatky v objektivním předávání informací ve veřejném prostoru. Za tímto účelem proto podrobíme kvantitativní a kvalitativní analýze několik článků serveru iDNES.cz zabývajících se „pamlskovou“ vyhláškou.

Úvodem představíme kritickou analýzu jako metodu snažící se postihnout sociální role komunikačních aktérů, již jsou nositeli mocenského potenciálu a v rámci diskurzu získávají specifické postavení a moc, a směřující k odhalení spojení a významů, jež jsou uživatelům jazyka skryté. Široké rozpětí kritické diskurzivní analýzy vede nutně ke značné diverzitě metod a objektů výzkumu, bude proto nutné vymezit oblasti zájmu, ke kterým se hlásí všechny školy a přístupy označující se jako kriticko-diskurzivní.

Z těchto přístupů se zaměříme hlavně na deskripce dialekticko-relačního přístupu Normana Fairclougha a sociokognitivního pojetí Teuna A. van Dijka. U prvního zmíněného přístupu pro nás bude užitečný hlavně fenomén intertextuality, kterým se budeme zabývat v kapitole věnované kvantitativní analýze článků serveru iDNES.cz, která bude zaměřena na obsah článků a výběr zdrojů, jež v rámci vybraného textu dostávají prostor vyjádřit své mínění.

Metoda kritické analýzy vede k apriornímu výběru textů, pro které je typická záměrná snaha o manipulaci recipienta. Ta se do textu promítá různými způsoby, nemusí to být ale vždy pouze nezávislé rozhodnutí produktora (autora), které vede k vytváření textů s nejasně prezentovanými relevantními informacemi. V této souvislosti považujeme za přínosné představit pojetí Noama Chomského a Edwarda Hermana, jejichž teorie fungování masmédií upozorňuje na propagandu, manipulaci a ovlivňování médií příslušníky elit a která vnímá jako viníka výsledné situace systém fungování masmédií jako takový.

Samostatnou kapitolu budeme věnovat novozélandskému sociolingvistovi Allanu Bellovi, který vytvořil model analytického rámce, pomocí něhož budeme konstruovat základní strukturu následně analyzovaných zpráv.

Abychom se mohli přesunout k analýze jednotlivých textů a zhodnotit, zda konstrukce mediálního obrazu přijetí vyhlášky proběhla s implicitním (případně explicitním) uplatňováním moci či jiných manipulačních strategií, bude nutné zasadit tuto událost do širšího časoprostorového kontextu. Kapitola zaměřená na charakteristiku „pamlskové“ vyhlášky nám pomůže lépe porozumět její podstatě a uchopit společenský kontext jejího vydání. Kapitola věnující se popisu zpravodajského portálu IDNES.cz nám zase přiblíží prostorový kontext, ve kterém zprávy vznikají.

Textové analýzy praktické části diplomové práce nebudou prováděny stejným způsobem. V kvantitativní analýze budeme pracovat s větším korpusem textů, konkrétně s pětadvaceti komunikáty vydanými v rozmezí od září roku 2016 do května roku 2017, které by nám měly ukázat, jaké je procentuální zastoupení článků stavících se k vyhlášce souhlasně, či odmítavě. Nezbytnou součástí analýzy bude tvořit deskripce a funkční zhodnocení zdrojů informací, které si vybírají (nebo nevybírají) autoři článků, a v neposlední řadě také charakteristika prostoru, jež tyto zdroje dostávají k vyjádření svého názoru v rámci vybraného textu.

Pro podrobnější kvalitativní diskurzivní analýzu budeme aplikovat algoritmus Allana Bella, který se pokouší co možná nejspolehlivěji dekodovat věcnou podstatu sdělení. Za tímto účelem vytvořil tzv. analytický rámec, jehož podstatou je rekonstrukce informačního jádra. V této souvislosti je proto žádoucí zjistit, co vlastně zpráva sděluje, tedy co, komu, kde a kdy se vlastně stalo. Neméně důležité ale jsou i nezáměrné, či vědomé vynechávky v textu nebo existence prázdných nevysvětlených míst. U kvalitativní analýzy budeme operovat pouze se dvěma texty a zahrneme do ní jen produkty pouze psané (nikoli mluvené) publicistiky.

Závěr práce bude založen na shrnutí výsledků našeho bádání, případně na porovnání společných a rozdílných vlastností, které analyzované články vykazovaly.

2. Kritická analýza a vybrané metodologické přístupy

V této kapitole vymežíme termíny, se kterými budeme pracovat, a vysvětlíme naše pojetí pojmů diskurz a kritická analýza diskurzu. Dále bude následovat popis dvou důležitých metodologicko-koncepčních přístupů k diskurzivní analýze – N. Fairclougha a T. A. van Dijka. Vzhledem k velké šíři badatelských přístupů v oblasti kritické diskurzivní analýzy jsme se rozhodli zaměřit pouze na tyto dva uvedené, které jsme pro naši práci vnímali jako nejpodstatnější.

2.1 Diskurz jako předmět kritické analýzy

Diskurz nevnímáme synonymně s pojmy text či komunikát, ale šířeji jako výsledek integrace textu a kontextu, zahrnující v sobě jak otevřený soubor tematicky souvisejících, intertextově propojených verbálních sdělení, tak specifickou množinu jejich produktorů a recipientů, včetně dalších okolností komunikační situace. Jde tedy o složité textové komplexy, jejichž interpretaci nelze omezovat na prosté dekodování verbální složky, ale vždy je třeba respektovat i zapojení textů do konkrétního sociálního prostředí a sledovat, jakou roli v něm hrají.¹

Při ustalování diskurzů je zásadní intertextovost a těsné napojení textových komplexů na společenské instituce, vedoucí ve svém důsledku ke vzniku ustálených textových typů, modelů a vzorců či normativně ustalovaných žánrů a stylových útvarů.²

Existuje řada navzájem se překrývajících pojetí diskurzu vycházejících z odlišných teoretických východisek a vytvoření jeho jednoznačné definice je navíc komplikováno skutečností, že jde o pojem propojující jazyk, komunikaci, interakci, kulturní, historický a společenský kontext. Diskurz je proto třeba vnímat jako komplex přesahující poměrně omezené vnímání textu jako souboru menších jednotek (např. vět jako gramatických struktur), a naopak je na místě sledovat spíše vyšší úroveň organizace a výstavby celých textových, respektive komunikačních struktur.³

2.1.1 Interpretace diskurzu jako verbálního sdělení

Aby mohl být diskurz adekvátně interpretován, je třeba zohlednit zejména podmínky jeho realizace a specifika konkrétního diskurzivního typu. Význam

¹ Svobodová, Hamrusová, Hinková; 2018; s. 6.

² Tamtéž

³ Svobodová, 2016, s. 7.

jednotlivých výrazových prostředků se v jednotlivých diskurzech modifikuje a mění právě podle toho, v jaké situaci nebo v jakém kontextu jsou užity. Interpretace významu jednotlivých výpovědí je tedy závislá na interpretaci významu celé komunikační události a např. van Dijk pak v tomto smyslu rozlišuje mikro- a makroúroveň diskurzivní analýzy podle toho, zda je předmětem zájmu významová soudržnost výpovědí následujících za sebou, nebo význam diskurzu jako celku.⁴

Jednotlivé výpovědi jsou tematicky propojeny a předcházející ovlivňují výslednou podobu následujících; jejich význam je navíc do značné míry ovlivněn i tím, co již bylo v rámci diskurzu sděleno. Pokud bychom se zabývali tematickým propojením jednotlivých výpovědí, pohybujeme se na mikroúrovni, zájem o makroúroveň diskurzu už vede za hranice tradiční lingvistiky a směřuje k výzkumu tematické výstavby celého komunikátu. Diskurzivní téma jako takové není absolutně identické s tématem jednotlivých výpovědí, ale zjednodušeně řečeno poskytuje odpověď na otázku: *O čem to celé vlastně bylo?* Je to klíčová informace celého sdělení, jíž se definuje jeho celková soudržnost a kterou si z celého sdělení zapamatujeme.⁵

Produktor má při vytváření konkrétních sdělení na mysli konkrétní cíl a k aktuální realizaci verbálního kódu dochází právě tehdy, pokud se mluvčí chce s určitým záměrem vyjádřit k nějaké skutečnosti. Právě tento záměr se nezdělavá jeví jako významnější než samotný sdělovaný obsah. Sdílená zkušenost uživatelů jazyka často umožňuje odhadnout i v neznámém jazyce funkci např. zákazových tabulí na veřejném prostranství. Je to právě sdílený kulturní kontext recipientů (znalých i neznalých jazykového kódu), který jim umožní odhadnout díky situačnímu kontextu smysl a funkci komunikátu.⁶

Uživatel jazyka si na základě svých předchozích zkušeností utváří předpoklady, které mu usnadňují pochopení určitých typů sdělení. Vedle aktuálního kontextu se tak na úspěšné komunikaci podílí situačně neukotvený, abstraktní kulturní kontext, který je pro určité společenství konvencionalizovaný.⁷

Pochopení obsahu textu se ale nemusí stoprocentně krýt se skutečným záměrem, s jakým byl realizován. Existuje celá řada komplexních komunikátů, u kterých platí, že

⁴ Svobodová, 2016, s. 13.

⁵ Tamtéž

⁶ Svobodová, 2016, s. 14.

⁷ Tamtéž

záměr leží až za realizovanou referencí. Ne vše, co má mluvčí na mysli, explicitně sděluje a řada informací je interpretována nad rámec sdělovaného. Diskurz pak může být interpretován jako onen komplex sdělovaných a intendovaných záměrů. Vztahuje se jak k tomu, co produktor sděluje, tak k tomu, jak sdělení interpretuje adresát.⁸

Individuální porozumění diskurzu představuje proces, který je doprovázen neustálými reinterpetacemi, a na jeho podobě se výraznou měrou podílí právě kontext. Sdělení je zasazeno do systému funkčně i formálně podobných textů, a u komunikantů proto dochází k aktivizaci dřívějších zkušenostních komplexů a s nimi spojených předpokladů a očekávání. Paralelně s interpretací konkrétního sdělení probíhá adaptace na aktuální situaci a nová zkušenost se zpětně projeví v mentální mapě komunikantů.⁹

Při interpretaci sdělení hraje významnou roli schopnost komunikanta adekvátně pochopit roli komunikačního kontextu a jeho vliv na celkový smysl předávaného sdělení. I zde je vhodné rozlišit dvě úrovně kontextu, a to lokální a globální. Mezi lokální aspekty kontextu patří místo a čas uskutečněné komunikace, její participanti a jejich osobnostní rysy a charakteristiky, záměry, cíle a účel komunikace. Globální rysy souvisejí s pojetím diskurzu jako konstitutivní součásti určité organizace či instituce; svou roli hrají v situaci, kdy participanti komunikačního aktu vystupují jako členové, případně i představitelé nějaké skupiny či instituce.¹⁰

2.2 Kritická analýza diskurzu

Přístupy ke studiu diskurzu jsou různorodé a žádný z nich nevnímá jako předmět analýzy pouze diskurz sám o sobě. Široký okruh témat a problémů, které se s diskurzem pojí, ovlivňuje i způsob, jakým se k jeho výzkumu přistupuje. Teorie mluvních aktů se zaměřuje na řečovou činnost, jejímž nástrojem jsou právě tzv. řečové akty. Sociolingvistika zkoumá významy, které se utvářejí během sociální interakce; etnolingvistika spektrum otázek rozšiřuje o kulturní a behaviorální aspekty komunikace. Pragmatika sleduje významy individuálních promluv v hypotetických kontextech; konverzační analýza se zaměřuje na způsob, jakým se v konverzačních výměnách ustalují sociální vztahy a tzv. variantní analýza sleduje strukturní prvky textu a analyzuje způsob, jakým se výběr výrazových prostředků uskutečňuje v rámci

⁸ Svobodová, 2016, s. 14.

⁹ Tamtéž

¹⁰ Svobodová, 2016, s. 15.

menších textových jednotek (např. vět) projevuje při konstituování významu celého textu.¹¹

Pro naši práci nicméně bude stěžejní přístup tzv. kritické analýzy diskurzu. Např. N. Fairclough diskurz vnímá jako jednu z forem sociální praxe a analýzu zaměřuje především na takové typy diskurzů, v nichž dochází k uplatňování vlivu, nadřazenosti a k následnému vzniku sociální nerovnosti.¹² V souladu s názorem T. van Dijka dominanci hodnotíme jako uplatňování sociální nadřazenosti početně omezenými společenskými skupinami, elitami nebo institucemi, jejichž aktivity vedou ke vzniku politické, kulturní či etnické nerovnosti.¹³

Konvence přijaté při užívání jazyka v určitých ustálených typech komunikačních situací jsou často spojeny s užitím vlivu, vznikem přesilových her a se snahou ovládat komunikačního partnera. Sociální nerovnost a hierarchizovaná struktura komunikační události jsou tradičně akceptovány např. v případě takových institucionalizovaných událostí, jako je návštěva u lékaře. Zde je nerovnost komunikačních partnerů snadno zdůvodnitelná odbornými znalostmi lékaře. Ty ho opravňují rozhodovat o další léčbě i o průběhu komunikace.¹⁴

Nejde zde o demonstraci či zneužití síly v pravém slova smyslu, i přesto ale v jazyce existují specifické formy, které se ustalují pro různé typy komunikačních situací a jimiž je nerovnost mezi partnery ustalována, konvencionalizována a svým způsobem i legitimizována. Problém nastává, pokud se podobné přesilové strategie legitimizují i v dalších oblastech obvyklých komunikačních situací, ve kterých už nejde o nerovnost vyplývající z diferenciací profesionál vs. laik, ale které vycházejí z jiných východisek. K prosazování ideologií a k demonstraci vlastní nadřazenosti jako něčeho přirozeného dochází často v textech politického a mediálního diskurzu.¹⁵

Pro výzkum a analýzu diskurzu je pak třeba užít metodu, která dokáže reflektovat propojení společenské reality a výsledné podoby komunikátu, a to zejména s ohledem na aktuální užití výrazových prostředků. Metoda by měla být polyfunkční v tom smyslu, že její užití povede k postižení sociálních vztahů, rolí a identit, dokáže reflektovat

¹¹ Schiffrin, 1994, s. 47.

¹² Fairclough, 1989, s. 25.

¹³ Dijk, 1993, s. 249.

¹⁴ Fairclough, 1989, s. 2.

¹⁵ Svobodová, 2016, s. 18.

historický kontext, v němž komunikát vznikl a byl interpretován, a konečně je kritická v tom smyslu, že při její aplikaci dochází k odhalení skrytých a implicitních prostředků dominance.¹⁶

V rámci kritické analýzy je důležité postihnout sociální role komunikačních aktérů, a to zvláště těch, již jsou nositeli mocenského potenciálu, v rámci diskurzu získávají specifické postavení a moc, a mají tudíž prostředky a možnosti tento diskurz nějakým způsobem ovlivňovat, opanovat a měnit, dávat mu jistou podobu a řád. A právě v případě mediální komunikace s širokým polem působnosti a společenského vlivu je podle našeho názoru nezbytné odhalit vnitřní řád a strukturu participantských vztahů, pochopit, jakou roli zde jednotliví aktéři hrají, jaké strategie při medializaci obsahů používají a obzvláště za jakým účelem tak činí.¹⁷

Výraz *kritická* ve spojení *kritická analýza diskurzu* v sobě nemusí nutně implikovat negativní hodnocení komunikační události. Jeho podstata je spíše v tom, že jde o výzkum, který je orientovaný problémově, je interdisciplinární a eklektický.¹⁸ Pojem *kritický* je užit ve specifickém významu – kritická analýza by měla směřovat k odhalení spojení a významů, které jsou uživatelům skryté. Měla by směřovat k osvětlení více či méně zamlžených propojení mezi systémem sociálních vztahů a jim odpovídajících ustálených způsobů užití jazyka.¹⁹

V oblasti výzkumu jazyka existuje mnoho disciplín, které se zabývají jeho strukturou i specifiky užití v různých situacích, kritické zhodnocení jazykového materiálu je u nich ovšem nedostatečné. Metody a postupy všech těchto disciplín při práci s komunikáty využívá právě kritická analýza, přistupuje k nim ale jako k funkčním, a ne formalistickým nástrojům. Kořeny KDA²⁰ je třeba hledat v rétorice, textové lingvistice, antropologii, filozofii, sociální psychologii a sociolingvistice, ale také v aplikované lingvistice a pragmatice. Toto široké rozpětí nutně vede ke značné diverzitě metod a objektů výzkumu, všechny školy nebo přístupy hlásící se ke KDA mají ale sedm společných oblastí zájmu.²¹

¹⁶ Fairclough, 2006, s. 9.

¹⁷ Svobodová, Hamrusová, Hinková; 2018; s. 7.

¹⁸ Wodaková, Meyer; 2009; s. 2.

¹⁹ Fairclough, 1989, s. 5.

²⁰ Takto budeme dále kritickou diskurzivní analýzu označovat.

²¹ Wodaková, Meyer; 2009; s. 2.

1. zájem se vždy soustředí na autentické texty vytvořené reálnými komunikanty (nikoli na čistě abstraktní jazykový systém);
2. centrem výzkumu jsou obsáhlejší výrazové celky (texty, konverzační výměny apod.), nikoli izolované lexikální jednotky nebo věty;
3. zájem lingvistiky se rozšiřuje za hranice gramatiky větných struktur, zaměřuje se na výzkum akce a interakce;
4. sledují se neverbální složky interakce a komunikace (obrazy, filmy, multimediální sdělení, internet);
5. analyzují se interakční procesy a strategie;
6. předmětem zájmu je funkční aspekt jazykového užití (sociální, kulturní, situační a kognitivní);
7. pozornost se věnuje aspektům textové gramatiky (koherence, tematická skladba, makrostruktury, střídání mluvčích, argumentace apod.).²²

Uplatňování síly a nadřazenosti se může v textech manifestovat přímo i skrytě a KDA se snaží určit, jaké komunikační strategie, struktury nebo části textů a promluv se k tomuto cíli nejčastěji užívají. Při práci s komunikáty je proto třeba vždy respektovat význam vztahů mezi společnostmi, diskurzem a sociálním uvědoměním.²³

2.2.1 Dialekticko-relační přístup Normana Fairclougha

Podle Fairclougha analýza diskurzu vzniká z potřeby říct o jazykových datech více, než nabízí současná formální lingvistika.²⁴ Základem takového přístupu je pak analýza jazyka textu. Textová analýza je nezbytná součástí diskurzivní analýzy, ale diskurzivní analýza není pouze lingvistická analýza textu.²⁵ Je oscilací mezi hlediskem specificky textovým a hlediskem, které je v analýze diskurzu označováno jako *řád diskurzu*.²⁶

Texty jsou nahlíženy z hlediska odlišných diskurzů, žánrů a stylů, jež jsou v nich využívány a prostřednictvím kterých jsou konstruovány různé elementy jednotlivých sociálních praxí. Řád diskurzu je tak vlastně konfigurace žánrů, diskurzů a stylů v určitém sociálním poli. Žánr je způsob jednání, druh aktivity (např. interview),

²² Wodaková, Meyer; 2009; s. 2.

²³ Svobodová, 2016, s. 20.

²⁴ Fairclough, 2003, s. 1.

²⁵ Fairclough, 2003, s. 3.

²⁶ Fairclough, 2003, s. 24.

diskurz je způsob reprezentování (např. diskurz politické strany) a styl je způsob existence, produkování (např. manažerský styl). Řád diskurzu je to, co určuje výběr a realizaci jazykových možností, určuje, co bude použito, co vynecháno, jak to bude řečeno. Žánry, diskurzy a styly jsou pak chápány jako elementy textové a zároveň i sociální.²⁷

Podle Fairclougha by analýza textů politického či mediálního diskurzu zaměřená pouze na jazykový materiál byla nutně povrchní a neúplná. Součástí interpretačních procesů by se proto měla stát také reflexe aktuálního uspořádání politického světa a společensko-historických podmínek, za nichž předmět analýzy vznikl. Analýza tedy v podstatě cílí na dva aspekty sledovaného diskurzu, a to 1) na aktuálně realizovanou komunikační událost, pojímanou jako realizaci všech konstitutivních rovin a plánů jazykového systému a 2) na uspořádání celého diskurzu ve smyslu jeho přesahů k dalším pragmatickým, sociálním, historickým a jiným aspektům.²⁸

Význam jednotlivých výrazových prostředků užitých v diskurzu se utváří v rámci sociálních procesů, jež jsou vzájemně dialekticky propojeny (odtud označení dialekticko-relační přístup), což znamená, že význam užitých jednotek není zakonzervovaný a může se v jednotlivých diskurzích proměňovat a modifikovat, není ale izolovaný či omezený na jedno konkrétní užití.²⁹

Život ve společnosti je spojen se sociální asymetrií a z ní vyplývající nespravedlností, s nedostatkem svobody apod. Analýza diskurzu by proto měla směřovat k poznání jejich zdrojů a příčin a také k hledání způsobů, jak se jim vyhnout.³⁰ Na jedné straně je tedy úkolem analýzy vysvětlit, jak určité výrazové formy fungují v konkrétní společenské instituci nebo v rámci určité ideologie, a ukázat, jak jejich užití způsobuje vznik nerovných vztahů a umožňuje uplatňování převahy či moci, na druhé straně je pak třeba výsledky analýzy také uvádět do praxe a ukázat, jak tyto vžité stereotypy překonat a odstranit.³¹

Tato východiska reflektuje i čtyřstupňový metodologický aparát, podle kterého je třeba se nejprve zaměřit na konkrétní společenský nedostatek. Pro lingvisticky

²⁷ Fairclough, 2003, s. 24.

²⁸ Svobodová, Hamrusová, Hinková; 2018; s. 10.

²⁹ Fairclough, 2016, s. 87.

³⁰ Fairclough, 2016, s. 88.

³¹ Svobodová, Hamrusová, Hinková; 2018; s. 11.

orientovanou analýzu to znamená především vyhledat soubory textů, ve kterých jsou určité lexikální jednotky či výrazové prostředky užívány zaujatě se zřejmým manipulativním potenciálem, následně určit důvody, proč není tento negativní společenský jev odstraněn, a zamyslet se nad tím, nakolik disponenti daného společenského uspořádání tento „nedostatek“ využívají ve svých komunikačních strategiích, a konečně ukázat, jak jej lze překonat či odstranit.³²

Fairclough je také přesvědčen o významném vlivu, jenž má na participanty komunikačních interakcí jejich sociální zařazení. Možnost změnit sociální status a „vyvléknout se“ z limitů sociálních poměrů, jež mohou pro komunikanty představovat „požehnání“, ale také naprosté „zatracení“, Fairclough vnímá jako diskutabilní a v podstatě hypotetické.³³

Analýza propojující rozbor vlastního textu i společenského kontextu by se měla uskutečňovat ve třech krocích, které jsou označovány jako deskripce, interpretace a explanace.

Deskripce směřuje k postižení formálních stránek textu. Předmětem analýzy se stávají lingvistické prostředky, jako např. užitá slovní zásoba, gramatické prostředky, syntaktické struktury apod. Interpretace sleduje způsob, jakým v diskurzu dochází k propojení mezi textem a společenskými strukturami a institucemi. Tato druhá fáze je napojena na třetí, explanaci, tedy vysvětlení, a mělo by během nich dojít k rozpoznání skutečného (obvykle intendovaného) smyslu textu.³⁴

Ve třetí fázi by měl být diskurz také pochopen a vysvětlen jako součást společenských procesů. Je tedy třeba v něm najít sociální determinanty, které jej nejvíce ovlivňují, a posoudit, zda mají ideologický charakter, jsou projevem uplatňování vlivu a zda jejich produktor usiluje o potvrzení přijatého sociálního uspořádání, nebo o jeho změnu.³⁵

2.2.2 Sociokognitivní pojetí Teuna A. van Dijka

Van Dijk je spojován s kognitivním přístupem ke zkoumání diskurzu a je považován za čelního představitele kritické analýzy diskurzu. Jak již bylo zmíněno,

³² Svobodová, Hamrusová, Hinková; 2018; s. 11.

³³ Fairclough, 2005, s. 144.

³⁴ Svobodová, 2016, s. 21.

³⁵ Fairclough, 1989, s. 166.

analýza diskurzu jako metodologické zaměření představuje poměrně rozsáhlou badatelskou oblast s různými přístupy k analyzovaným textům a diskurzivním celkům, badatelskou oblast, která se stále vyvíjí. Jestliže Van Dijk v roce 1988 psal o tom, že analýza diskurzu je „neurčitý koncept“ a postrádáme nástroje analýzy, situace do jisté míry přetrvává. Je to dáno širokou škálou „diskurzivních prostředí“ obecně a mnoha možnostmi, které koncept analýzy diskurzu nabízí.³⁶

Byl to tedy právě van Dijk, kdo se úspěšně pokusil dát analýze diskurzu z hlediska svého badatelského zaměření metodologický řád, vědom si toho, že chybí teoretické instrumenty této analýzy. Ve svých pracích vyvinul postup pro analyzování novinových zpráv a jeho hlavním cílem bylo zjistit, jak se kognitivní modely a schémata podílejí na produkci a porozumění textu.³⁷

Van Dijk také akcentuje význam pragmatických okolností komunikační situace při utváření výsledné podoby komunikátu a diskurz hodnotí jako nedílnou součást standardizovaných komunikačních událostí (jako např. návštěva u lékaře, přijímací pohovor, setkání s přáteli apod.). Pozornost soustředí na to, kdo jazyk užívá, proč a v jakém časově-prostorovém rámci.³⁸

V jeho pojetí vychází kritičnost přístupu především z etických pozic a cílem analýzy by mělo být odhalení diskriminačních praktik používaných v textech k legitimizaci poškozování lidských práv (např. komunikační strategie rasistického či sexistického diskurzu).³⁹

Podle Van Dijka komunikační situace představuje trojúhelník, na jehož vrcholech stojí společnost, poznání (označené jako kognice) a diskurz; mezi společností a diskurzem při tom existuje dialektický vztah.⁴⁰

Společenské vztahy a struktury ovlivňují podobu textů a promluv až skrze uvědomělou kognitivní interpretaci sociálního kontextu (platí i opačný vztah – diskurz

³⁶ Schneiderová, 2015, s. 33.

³⁷ Tamtéž

³⁸ Dijk, 1997, s. 2.

³⁹ Dijk, 2016, s. 63.

⁴⁰ Dijk, 2001.

zpětně ovlivňuje sociální vztahy a struktury zapojením mentálních modelů, postojů a ideologií).⁴¹

Užívání jazyka a produkce sdělení probíhá jako vědomý proces a tuto skutečnost lze doložit právě analýzou diskriminačního diskurzu, kde je zřejmý výběr identických či podobných témat spojených s negativní prezentací menšiny, ustálený způsob vedení argumentace, uvádění vlastností a atributů stereotypně připisovaných menšinám, užívání příznakového lexika či metafor. Je v nich také evidentní promyšlená volba gramatických kategorií a větných struktur apod. Pokud jsou texty diskriminačních diskurzů čteny a interpretovány právě prizmatem přijatých a sdílených ideologií, ovlivňují myšlení a jazyk dalších komunikantů a ve svém důsledku jsou účinné při utváření pocitu nadřazenosti či dominance ve vztahu „nás k nim“.⁴²

Co se týče diskriminačního diskurzu, van Dijk zavádí tzv. ideologický čtverec,⁴³ který popisuje strategii pro vyjadřování skupinově sdílených názorů na pozitivní charakteristiku *nás* a negativní charakteristiku *jich*. Tato univerzální strategie se projevuje ve výběru lexikálních jednotek a syntaktických struktur a lze ji převést do podoby následujících imperativů:

1. Zdůrazni naše pozitiva.
2. Zdůrazni jejich negativa.
3. Zmírní naše negativa.
4. Zmírní jejich pozitiva.⁴⁴

⁴¹ Svobodová, Hamrusová, Hinková; 2018; s. 27.

⁴² Svobodová, Hamrusová, Hinková; 2018; s. 28.

⁴³ Dijk, 2005, s. 33.

⁴⁴ Tamtéž

3. Teorie fungování masmédií dle N. Chomského

a E. S. Hermana

Pokud provádíme kritickou analýzu diskurzu, z logiky věci pracujeme s texty, pro které je typická záměrná snaha o manipulaci recipienta. Ta se do textu promítá různými způsoby, nemusí to být ale vždy pouze nezávislé rozhodnutí producenta (autora), které vede k vytváření textů s nejasně prezentovanými relevantními informacemi. Podle N. Chomského a E. Hermana a jejich publikace *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*⁴⁵ (1998) může být na vině systém fungování masmédií jako takový.

Chomsky a Herman ve své knize upozornili na nebezpečí propagandy, manipulace a systémového ovlivňování masových médií ve Spojených státech amerických, ale i v jiných demokratických zemích.⁴⁶

Není nezvyklé, že si některé skupiny obyvatel v souvislosti s propagandou vybaví státy jako Severní Korea, Kazachstán nebo Írán, jejichž státní uspořádání bývá v západních společnostech tradičně považováno za autoritářské. Naopak ve spojení s termíny *svoboda slova*, *svoboda myšlení* či *demokracie* se hovoří o státech jako USA, Francie, případně Austrálie. V roce 1998 tato teorie roztříštila představu o tom, že média fungují jako kontrola politické moci, že informují veřejnost, slouží jí a zároveň jí umožňují, aby se mohla lépe a více angažovat v politickém procesu. Ve skutečnosti média „vyrábějí náš souhlas“ a říkají jen to, co držitelům moci zajistí, aby se recipienti chovali v souladu s jejich záměry. Teorie fungování masmédií je vystavěna na představě, že demokracie je pouze iluze, jejíž existence je obyvatelstvu vsugerována pomocí médií, která fungují jako stroj na propagandu.⁴⁷

Chomského a Hermanův koncepční model propagandy je založen na deskripci pěti „filtrů“, prostřednictvím kterých média fungují.⁴⁸

⁴⁵ V českém překladu *Výroba souhlasu: Politická ekonomika masových médií*.

⁴⁶ Chomsky, Herman; 1998.

⁴⁷ Tamtéž

⁴⁸ Tamtéž

1. Kdo média vlastní?

Mediální společnosti jsou velké korporace, které jsou mnohdy pouze částí ještě větších konglomerátů, jejichž cílem je zisk. Je tedy v jejich zájmu prosazovat cokoli, co tento výsledný zisk zaručí. Kritická a investigativní žurnalistika je u takových společnostech na druhém místě, na prvním jsou jejich ekonomické potřeby.

2. Jaká je role reklamy?

Média stojí mnohem víc než to, co by samotní spotřebitelé (diváci, čtenáři, posluchači) mohli být schopni zaplatit. V souvislosti s tím si zmínění vědci pokládají otázku, kdo zaplní vzniklou finanční mezeru. Odpovědi jsou pak podle nich inzerenti a zadavatelé reklamy, jejichž cílem je získat publikum, které si koupí jejich produkt. Média takto prodávají divákům produkt zadavatelů reklam a zároveň také zadavatelům nás diváky, což je pro ně oboustranně výhodné.

3. Jak představitelé elit a držitelé moci řídí média?⁴⁹

Chomského a Hermanova další teze spočívá v tvrzení, že média a novináři nemohou kontrolovat vládnoucí skupinu elit, protože samotný systém vede k jejich vzájemnému napomáhání (spolupachatelství). Vláda, obchodní korporace a další velké společnosti a instituce vědí, jak ovlivnit, o čem a jakým způsobem budou média psát. Probíhá zde korupce; u interview s „experty“ jsou vybíráni pouze takoví, kteří podpoří preferovaný dojem a řeknou to, „co lidé chtějí slyšet“. Z uvedeného vyplývá, že představitelé elit a novináři, kteří o nich píšou, spolupracují. Pokud novináři následně chtějí držitele moci zpochybnit nebo s nimi již předtím nenavázali dobré vztahy, ztratí přístup k rozhovorům, a tím i příběh, o kterém chtěli psát.

4. Jak je na média vytvářen nátlak?

Za předpokladu, že média, žurnalisté, jejich informátoři a zdroje nesouhlasí s vládnoucí skupinou, je na ně vytvářen nátlak. Pokud příběh elitám nevyhovuje, mohou se pokusit (a často i pokoušejí) zdiskreditovat zdroje informací jako nedůvěryhodné, případně označit prezentaci příběhu jako bulvární, nepravdivou apod. Charakteristické je také následné vyhýbání se diskuzi ze strany elit.

⁴⁹ V anglickém originále se pracovalo s pojmem *establishment*, který bychom mohli přeložit také jako početně omezená vládnoucí skupina.

5. Jak je ve společnosti „vyráběn souhlas“?

Poslední teze tvrdí, že aby ve společnosti byl vytvořen souhlas, je nutné ustanovit společného nepřítele, který bude sloužit jako prostředek šíření strachu. Typickým cílem podobných snah se většinou stávají imigranti, může se ale jednat i o různé ideologie (v případě publikace byl uveden komunismus nebo terorismus).

Model propagandy se snaží popsat, jak jsou recipienti manipulováni a jak je souhlas s ekonomickými, společenskými a politickými metodami v našich myslích vědomě vyráběn. Tato teorie také upozorňuje na to, že finanční struktura, díky které je zajišťována stabilita mediálních společností a jejich fungování, vytváří časté střety zájmů.

Přestože byl tento model založen na charakterizaci médií ve Spojených státech amerických, autoři se domnívají, že je uplatnitelný i v jiných zemích, které mají podobnou ekonomickou a politickou organizační strukturu.⁵⁰

⁵⁰ Chomsky, Herman; 1998.

4. Struktura diskurzu zpráv a analytický rámec podle Allana

Bella

Publikace *Approaches to Media Discourse* pojednává o nejdůležitějších přístupech k analýze mediálního diskurzu. Zahrnuje nejen studie novozélandského sociolingvisty Allana Bella, ale také dalších významných lingvistů (analytiků diskurzu), jako jsou v práci již zmínění N. Fairclough nebo T. A. van Dijk. V samostatné kapitole nazvané *The Discourse Structure of News Stories* předkládá Bell model analytického rámce vhodného ke konstrukci diskurzu zpráv. Na této metodě bude založena kvalitativní část diskurzivní analýzy námi vybraných komunikátů.

Vytváření příběhů je lidskou přirozeností. Příběhy, které lidé vypráví, jsou podstatnou částí jejich sociální identity a naopak; konstrukce životního příběhu je klíčová pro identitu každého jedince. Koncept příběhu je tedy centrální i pro sdělovací prostředky. Na výsledné produkty žurnalistů bychom neměli „jednoduše nahlížet jako na obyčejné články“, ale měli bychom si uvědomit, že se jedná o příběhy, které mají jistou strukturu a uspořádání a do kterých se přirozeně promítají stanoviska a hodnoty jejich autorů. Takto bychom měli následně přistupovat k prezentaci příběhů každodenních událostí, které nám média vyprávějí.⁵¹

Média jsou důležité společenské instituce, které prezentují události z kultury, politického a společenského života. Dalo by se říci, že takové události v textu nejen pasivně zrcadlí, ale také se aktivně podílejí na jejich utváření. Mediální diskurz je tedy důležitý nejen pro to, že nám zprostředkovává informace ze společnosti, ale protože sám přispívá k vytváření jejího charakteru. Lingvistický výzkum médií vždy zdůrazňoval tuto jeho druhou charakteristiku a zaměřoval se na hledání míst v textu, kde se nejjasněji projevovala přítomná ideologie a moc. Předpokladem rozluštění všech podobných otázek je ale spolehlivá a dobře provedená analýza diskurzu.⁵²

Zprávy jsou jedním z největších zdrojů jazyka. Pochopení toho, jak fungují, je důležité pro porozumění způsobu fungování jazyka ve společnosti. Studie diskurzu zpráv nám umožňuje srovnávat je s jinými druhy příběhů jako např. s těmi, které si lidé vyprávějí v běžné konverzaci z očí do očí. Strukturu diskurzu zpráv také můžeme

⁵¹ Bell, Garrett; 1998; s. 65.

⁵² Bell, Garrett; 1998; s. 65.

porovnávat s jinými publicistickými žánry (např. s editorialem), případně je možné provést komparaci různých druhů tištěných médií mezi sebou (bulvární versus seriózní tisk) nebo zpravodajských relací na odlišných televizních kanálech.⁵³

Text je pro zprávy centrální. Obsah zpráv není nezávislý na způsobu vyjádření (na formě) a jediným způsobem, jak pochopit podstatu zprávy, je detailní analýza textu. Podrobná lingvistická analýza musí být proto základem pro všechny pokusy odhalit ideologie ukryvající se pod povrchem zprávy. Analýza totiž ukazuje, že dokonce jednoduše vypadající zprávy jsou často poměrně komplexní a že události, které popisují, mnohem méně jasné, než v úvodu předpokládáme. Osvětluje nám také, jak jsou mediální produkty konstruovány, což je důležité hlavně pro publikum, které je pravidelně „konzumuje“ a které často netuší, že zprávy vznikají jako vědomě vytvářený produkt.⁵⁴

Zpráva ve svém výrazně omezeném časovém rámci představuje multimodální komplex reflektovaných konvencí dokládajících preferovaný obraz společenského uspořádání. Tento obraz je výrazně ideologický a na jeho výsledné podobě se podílí i očekávané utvrzování o platnosti sdílených společných názorů (o kterých ve společnosti panuje přesvědčení, že *toto je pravda*).⁵⁵ A právě v tom je také síla a podstata vlivu zpravodajského diskurzu – preferovaný výklad je nezřídka přijímán jako pravdivý jenom proto, že jsme na něj zvyklí.⁵⁶

Jazyk zpravodajství nelze vnímat redukovane jako neutrální nástroj užitý pro zrcadlení reality; v rámci zpravodajského diskurzu se ustaluje specifický kód odrážející uspořádání a organizaci významů ve vztahu k přijatým pravidlům a konvencím. Ustalování významů ve zpravodajství probíhá paralelně s ustalováním významů v politickém diskurzu, a proto je třeba sledovat a kriticky hodnotit, jak médium dokáže přesvědčit recipienty, aby právě jeho interpretaci událostí přijali jako rozumnou, přirozenou a pravdivou – jeden způsob interpretace zprávy je pak médiem předkládán jako preferovaný (celkový význam mediálních sdělení je ovšem situačně podmíněn a může se měnit). Ideologie disponentů politické a mediální moci nikdy není ve

⁵³ Bell, Garrett; 1998; s. 65.

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Svobodová, Hamrusová, Hinková; 2018; s. 106.

⁵⁶ Allan, 2005, s. 108.

společnosti přijímána absolutně a společenská role novinářů mimo jiné spočívá také v kódování ideologie do zpráv.⁵⁷

Značnou výhodu má v tomto smyslu televizní zpravodajství, a to především ve svém výrazně vizuálním charakteru. Právě díky obrazové složce dokáže na recipienta působit jako přirozený zprostředkovatel reality. Recipient oprávněně věří tomu, co viděl na vlastní oči, neuvědomuje si ale, že se získaným vizuálním materiálem lze pracovat a uzpůsobit jej preferovanému čtení. Mediální organizace všechna známá a dostupná fakta zpracuje tak, aby vznikl pochopitelný a akceptovatelný multimodální znak, který je recipientovi zprostředkován jako uvěřitelný příběh. Médium nemůže měnit fakta nebo syrovou historii, ale může s událostí nakládat selektivně, dávkovat recipientovi obrázky a komentáře k nim a vytvořit specifický diskurz, v jehož rámci se postupně ustalují preferované významy.⁵⁸

Zprávy tedy vznikají s evidentním cílem ovlivnit na kognitivní i emocionální rovině předpokládaného recipienta tak, aby dekodování zprávy mělo za následek změny v jeho dalším chování (např. zaujetí postojů, utváření názorů a hodnocení apod.). Ačkoli jsou procesy kódování a dekodování provázané, zůstávají autonomní a úroveň pochopení celkového smyslu zprávy může být u různých recipientů různá.⁵⁹

Bellova metoda se pokouší co možná nejspolehlivěji dekodovat věcnou podstatu sdělení. Za tímto účelem využívá tzv. analytického rámce, jehož podstatou je rekonstrukce informačního jádra. V této souvislosti je proto žádoucí zjistit, co vlastně zpráva sděluje neboli co, komu, kde a kdy se vlastně stalo. Neméně důležité ale jsou i nezáměrné, či vědomé vynechávky v textu nebo existence prázdných nevysvětlených míst.⁶⁰

Analytický rámec by měl postihnout všechny složky konstituující celkový význam zprávy, včetně přiřazení příběhu k agentuře či konkrétnímu novináři. Příběh prezentovaný ve zprávě má obvyklou strukturu (základní údaje ale obsahuje často už titulek, v němž bývají uvedeni aktéři, lokace a podstata události), sestává z krátkého shrnutí (abstraktu) a úvodu, ve kterém je představena ústřední událost, jsou představeni

⁵⁷ Allan, 2005, s. 117.

⁵⁸ Svobodová, Hamrusová, Hinková; 2018; s. 107.

⁵⁹ Tamtéž

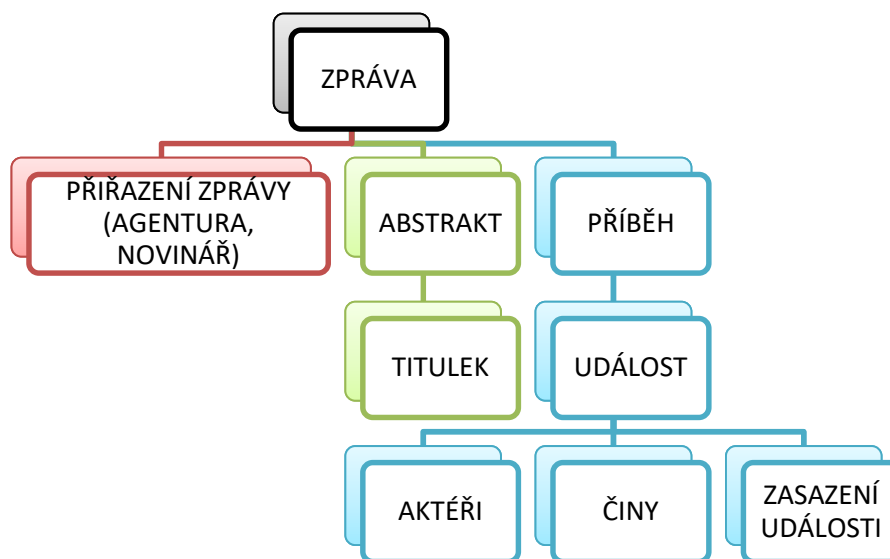
⁶⁰ Bell, Garrett; 1998; s. 66–67.

aktéři, jimž jsou přiřazeny tematizované skutky, místo a čas, a objevit se mohou i důležité údaje o zdrojích informací.⁶¹

Aplikací analytického rámce na konkrétní zprávu bychom si měli uvědomit, jaký příběh je nám vlastně zprostředkován, co nám zpráva říká o jejích aktérech a jakou roli při prezentaci události hrají místo a čas. Epizody obsažené ve zprávách vytvářejí celé komplexy událostí, do nichž se promítají tři kategorie času – minulost („pozadí události“, kontext zahrnující všechny okolnosti, které události předcházely a z nichž událost vyrůstá), aktuální současnost (komentář k současnosti, pozorování provedená novinářem nebo aktéry události, již mohou událost komentovat; tyto komentáře pomáhají porozumět tomu, co se děje, a nabízí i hodnocení) a budoucnost (pokračování, novinář může předjímat, jaké bude mít událost následky, jaká probouzí očekávání).⁶²

4.1 Konkrétní algoritmus aplikovaný v kritických analýzách

Základní strukturu zprávy bychom mohli podle Bella vyjádřit v následujícím grafu.⁶³

Graf 1: Struktura zprávy

⁶¹ Svobodová, Hamrusová, Hinková; 2018; s. 109.

⁶² Tamtéž

⁶³ Bell, Garrett; 1998; s. 71.

Abychom zjistili, co se ve zprávě událo, je nutné zodpovědět otázky následujícího algoritmu:⁶⁴

CO?

1) Titulek: Jaké události jsou obsaženy v titulku? Proveďte jejich sumarizaci a očísľujte je.

2) Perex, úvod: Jaké události jsou zmíněny zde? Proveďte jejich sumarizaci a očísľujte je.

3) Události: O jakých událostech zpráva pojednává? Očísľujte je a proveďte jejich sumarizaci v celé zprávě (v každé jednotlivé výpovědi). Uveďte je do vztahu k událostem obsaženým v titulku a perexu, vytvořte si tematickou mapu celé zprávy a odpovězte si na otázku, co je hlavní událostí zprávy, co je jejím ústředním tématem?

4) Titulek, úvodní odstavec a příběh: V jakém vztahu jsou titulek a úvodní odstavec? Jsou nejdůležitější události prvního odstavce obsaženy v titulku? A naopak – reprezentuje titulek věrohodně celý příběh? Objevuje se v titulku či úvodním odstavci nějaká informace, kterou vlastní zpráva opomíjí? Je k tomu nějaký zjevný důvod?

KDO?

1) Přiřazení zprávy, atribuce: Je u zprávy uveden její autor? Je přiřazena k agentuře, deníku, konkrétnímu novináři?

2) Zdroje: Jsou ve zprávě uváděny zdroje informací? Kdo je tímto zdrojem? Pokud je to možné, uveďte si zdroje jednotlivých výpovědí a očísľujte je. Kdo je citován přímo a kdo nepřímo? Pracuje se v textu nějak se sémantikou verb dicendi? Jsou zdroje ve vztahu k nějakým autoritám a je to v textu uvedeno? Jsou v textu pasáže, u kterých není uveden zdroj? Jsou tu pasáže, kde není zdroj jasný nebo je záměrně zamlčený?

3) Aktéři zpráv: Kterí aktéři zprávy jsou zde zmiňováni? Proč jsou právě tito součástí zprávy? Patří aktéři zpráv k establishmentu, jsou příslušníky elit? Je zjevná tendence příběh personifikovat? Mění nějak role aktérů celkové vyznění zprávy?

KDE?

1) Místa: Jakým způsobem jsou místa události označena? Kde se v textu objevuje lokalizace příběhu? Vytvořte si seznam těchto míst vzhledem k jejich pozici v textu.

⁶⁴ Bell, Garrett; 1998; s. 76–80.

2) Struktura lokace: Vytvořte si seznam míst, na kterých se příběh odehrává. Přemístuje se děj, nebo se celá zpráva odehrává na jednom místě? Jakou funkci to v její struktuře hraje? Je jasné, co se kde stalo? Existuje tu nějaký vzorec? Mění nějak struktura lokace vyznění zprávy?

KDY?

1) Čas: Jaké výrazy časové deixe jsou v textu užity? Udělejte si jejich seznam a sledujte, kde se ve zprávě vyskytují.

2) Časová struktura: Vytvořte si časovou strukturu tak, že čas ústřední události si označíte neutrálním symbolem (např. jako čas 0); starší události jako čas -1, -2 atd.; analogicky i pozdější události jako +1, +2 atd. Pokračujte tak, že si u každé výpovědi naznačíte, v jakém je vztahu k časové ose zprávy. Pokuste se zjistit, zda je zpráva vyprávěna chronologicky, nebo zda došlo k nějakým posunům. Zamyslete se, proč k tomu došlo a jakou měl k tomu autor motivaci. Mění nějak tato struktura celkové vyznění události?

3) Pozadí události, background: Jsou do zprávy zahrnuty události o pozadí příběhu? Dozvídáme se, co aktuální události předcházelo? Slouží tyto informace k ideologickému zarámování události?

4) Komentář: Nabízí autor zprávy nějaký komentář události? Je přítomno její hodnocení? Objevuje se i zasazení události do nějakého kontextu? Je některý z komentářů projevem přítomné ideologie?

5) Pokračování: Je ve zprávě naznačeno, že se očekává nějaké pokračování? Jsou přítomny reakce na událost, jež by napovídaly přítomnosti nějaké ideologie?

UDÁLOST A STRUKTURA DISKURZU

1) Struktura události: Utvořte si přehlednou strukturu celé události prezentované ve zprávě. Využijte provedenou rekatégorizaci a pracujte se soupisem aktérů, míst časů i samotných dějů. Seřadte si je chronologicky, přiřaďte k jednotlivým dějům i místa, kde se odehrály, a jejich aktéry. Zaměřte se na to, zda jsou ve zprávě nějaké nesrovnalosti a nejasnosti ohledně míst, časů a aktérů.

2) Struktura diskurzu: Ze získaných dat si zkuste vytvořit diagram, jehož ramena budou tvořit právě atribuce, abstrakt a vlastní příběh.

3) Koherence: Jsou jednotlivé výpovědi a události ve zprávě propojeny? Jsou tato propojení a návaznosti vyjádřeny? Je zde jasný vztah příčiny a následku, nebo jsou

v textu nějaké nejasnosti? Odvíjí se text plynule, nebo jsou tu nějaké skoky? Plní to nějakou funkci?

4) Zastření významu: Můžeme přesně říct, co se vlastně stalo? Víme, jak událost proběhla? Zůstávají dvojznačnosti, prázdná místa, nejasnosti? Potřebujeme ještě nějaká vysvětlení či doplnění?

5. Charakteristika kontextu

5.1 Charakteristika „pamlskové“ vyhlášky dle MŠMT⁶⁵ a MZ ČR⁶⁶

Následující kapitola se pokusí postihnout všechny důležité informace spojené se zavedením „pamlskové“ vyhlášky, které pro naši práci budou nezbytné.

Vyhláška o nezdravých potravinách, které se nesmějí prodávat ve školách (obecně a v médiích nazývaná „pamlsková“ vyhláška), byla zařazena do Sbírký zákonů 5. září 2016. Její návrh připravilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy společně s Ministerstvem zdravotnictví. Vymezují se v ní požadavky na potraviny a nápoje, u nichž je přípustná reklama a které lze nabízet k prodeji a prodávat ve školách a školských zařízeních.⁶⁷

Důvodem předložení této vyhlášky byla potřeba snížení nezdravého prostředí ve školách a školských zařízeních.⁶⁸ V rámci činnosti orgánů ochrany a podpory veřejného zdraví se odborní zaměstnanci krajských hygienických stanic zaměřili na sortiment nápojů a potravin, který je k dispozici ve školních automatech a bufetech. Výsledky celostátního monitoringu poté potvrdily skutečnost, že jsou takto dětem nabízeny převážně potraviny nezdravé.⁶⁹

Z šetření provedeného ve 493 vytipovaných školách a školských zařízeních vyplynulo, že v 82 % automatů na chlazené nápoje byly nabízeny nápoje slazené. V nabídce jídelních automatů byly nejvíce zastoupeny balené cukrovinky, a to v 86 %. Ve školních bufetech se v sortimentu potravin nejčastěji objevovaly slané chuťovky (58 %) a jemné pečivo (56 %), z nápojů pak především slazené slabě mineralizované vody (66 %). Předchozí legislativa MŠMT nechávala v kompetenci ředitele školy, jaký sortiment potravin žákům nabídne, což ale již aktuálně neplatí.

⁶⁵ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

⁶⁶ Ministerstvo zdravotnictví České republiky

⁶⁷ Online dostupné na stránkách MŠMT zde:

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/pamlskova-zacne-platit-20-zari-2016> [cit 07-13-2017]

⁶⁸ Online dostupné zde: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/pamlskova-zacne-platit-20-zari-2016> [cit 07-15-2017]

⁶⁹ Online dostupné na stránkách MZ zde:

http://www.mzcr.cz/dokumenty/ministr-zdravotnictvicesti-skolaci-jedi-nezdrave-a-tloustnoustavme-ten-to-t_9072_3030_1.html [cit 07-15-2017]

V návaznosti na provedený *Monitoring nabídky potravin a pokrmů pro žáky základních škol v rámci doplňkového stravování (školní bufety, nápojové a potravinové automaty)* a především s ohledem na jeho výsledky vypracovalo MZ pro MŠMT seznam doporučených potravin odpovídajících zásadám zdravé výživy, které jsou pro prodej prostřednictvím školních automatů a bufetů vhodné.⁷⁰

K této problematice byl tedy Společností pro výživu a Hygienickou službou – Státním zdravotním ústavem vydán edukační materiál *Zdravá školní svačina aneb uzdravme svůj školní automat a bufet*.⁷¹ Ten je určen pro odbornou i laickou veřejnost jako doporučená metodika pro výběr nápojů a potravin dostupných ve školách. Cílem publikace je usnadnit zřizovatelům a provozovatelům škol výběr vhodných potravin. Publikace má rovněž sloužit výrobcům a dodavatelům potravin jako doporučující materiál pro úpravu stávajících receptur výrobků a přípravu nového sortimentu. Pro pedagogy, rodiče a další osoby, které se podílejí na utváření stravovacích návyků žáků, má být materiál vodítkem, jaké potraviny doporučit jako pravidelnou součást jídelníčku.⁷² Nutriční doporučení Ministerstva zdravotnictví, receptury dietního školního stravování stejně jako příklady z praxe lze dohledat na internetových stránkách MŠMT.⁷³

Úprava se týká žáků do splnění povinné školní docházky. Výjimky se týkají například vyšších odborných škol, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků či případů, kdy žáci prodávají výrobky, které vytvořili jako součást praktického vyučování. Jsou zohledněny i případy, kdy škola pronajímá například tělocvičnu k pořádání různých společenských akcí, které však nejsou organizovány v souvislosti se vzděláváním. Vyhláška se dále nevztahuje na stravování ve školních jídelnách, které se řídí jiným předpisem – Vyhláškou o školním stravování.⁷⁴

⁷⁰Online dostupné na stránkách MZ zde:

http://www.mzcr.cz/dokumenty/ministr-zdravotnictvicesti-skolaci-jedi-nezdrave-a-tloustnouzastavme-ten-to-t_9072_3030_1.html [cit 07-15-2017]

⁷¹ Online dostupné: http://www.szu.cz/uploads/documents/czpz/aktuality/svacina_web.pdf [cit 07-15-2017]

⁷² Online dostupné na stránkách MZ zde:

http://www.mzcr.cz/dokumenty/ministr-zdravotnictvicesti-skolaci-jedi-nezdrave-a-tloustnouzastavme-ten-to-t_9072_3030_1.html [cit 07-16-2017]

⁷³ Online dostupné zde: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolni-stravovani> [cit 07-16-2017]

⁷⁴ Online dostupné zde: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/pamlskova-zacne-platit-20-zari-2016> [cit 07-16-2017]

Dodržování změn plynoucích z vyhlášky nebylo prosazováno okamžitě, ale postupně. „Pamlsková“ vyhláška vstoupila v platnost 20. září 2016 a školy ji musely začít dodržovat od 1. ledna 2017. Měly tak další tři měsíce na to, aby sortiment v bufetech a automatech přizpůsobily novým požadavkům.⁷⁵

Ve školách a školských zařízeních lze podle vyhlášky nabízet k prodeji, prodávat nebo umisťovat reklamu např. na potraviny, které neobsahují sladidla (vyjma žvýkaček bez cukru) nebo kofein (kromě čajů). Ve školách by se také neměly objevovat energetické nebo povzbuzující nápoje a potraviny určené pro sportovce, kteří vykazují zvýšený tělesný výkon. Další požadavky na potraviny, které zákonu vyhovují, shrnuje rozsáhlá tabulka, která uvádí přípustné limity a gramáže na obsah soli, tuku a cukru.⁷⁶ Hodnoty připravilo Ministerstvo zdravotnictví, které má danou oblast na starosti.

Vyhlášku vydalo MŠMT ČR a MZ ČR. Je výsledkem odborné diskuse vedené mezi zástupci Ministerstva zdravotnictví, Státního zdravotního ústavu, krajských hygienických stanic, Lékařské fakulty Karlovy univerzity, města Plzeň, Společnosti pro výživu a Fakulty potravinářské a biochemické technologie Vysoké školy chemickotechnologické v Praze. Návrh byl projednán mezi MŠMT ČR, MZ ČR a MZE ČR⁷⁷ a byl konzultován se zástupci výrobců potravin reprezentujícími Potravinářskou komorou ČR, kteří v rámci přípravy návrhu vyhlášky předložili připomínky, které byly při zpracování vzaty v úvahu.⁷⁸

Program Ministerstva zemědělství *Mléko do škol* končí k 31. 7. 2017 bez ohledu na „pamlskovou“ vyhlášku. Toto datum bylo známé dlouho dopředu, proto podle něj MŠMT vyhlášku upravilo, aby program nemusel být předčasně ukončen. Další pokračování programu je plně v kompetenci Ministerstva zemědělství a záleží na tom, jak jej ministerstvo vyjedná s Evropskou unií. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy na toto upozorňovalo Ministerstvo zemědělství již na podzim 2015.⁷⁹

⁷⁵ Online dostupné na stránkách MŠMT zde:

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/pamlskova-zacne-platit-20-zari-2016> [cit 07-15-2017]

⁷⁶ „Pamlskovou“ vyhlášku v jejím celém znění je možno stáhnout z téže stránky, pro účely práce jsme však vybrali pouze nejdůležitější informace.

⁷⁷ Ministerstvo zemědělství České republiky

⁷⁸ K dispozici v dokumentu vydaném MŠMT *Opatření týkající se výživy a stravování ve školách*, který je možno najít zde: <http://www.pedagogicke.info/2017/01/msmt-opatreni-na-podporu-zdraveho.html> [cit 07-16-2017]

⁷⁹ Online dostupné na stránkách MŠMT zde: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolni-stravovani> [cit 07-16-2017]

5.2 Charakteristika zpravodajského serveru iDNES.cz

Zpravodajský server iDNES.cz je internetovou obdobou tištěného deníku Mladá fronta Dnes. Jako první v České republice nabídl kromě zpráv převzatých z tištěné verze MF Dnes také průběžně aktualizované zpravodajství. Z volně dostupných výsledků výzkumného projektu NetMonitor⁸⁰ (poskytuje informace o návštěvnosti internetu a sociodemografickém profilu jeho návštěvníků v České republice) vyplývá, že je druhým nejnavštěvovanějším českým zpravodajským serverem (po portále Novinky.cz).⁸¹ Funguje od roku 1998 a vlastní jej multimediální skupina Mafra, kterou v červnu roku 2013 koupil koncern Agrofert vlastněný lidem politického hnutí ANO.⁸²

iDNES.cz nabízí široké spektrum informací o nejrůznějších tématech. Původní vize formy tohoto internetového média počítala s řazením článků do rubrik dle jejich žánru, nikoli dle tématu, ale toto prvotní schéma v současnosti již neexistuje a nahradily ho jiné struktury.⁸³ Na serveru dominují zprávy domácí, které je dále možno rozčlenit podle preference daného kraje, a zahraniční. Nechybí novinky ze sportu, kultury a ekonomiky. Můžeme zde najít také zprávy rubriky krimi, bydlení nebo technet, který se zaměřuje na události spojené s vědou a nejnovějšími technologiemi z oblasti spotřební elektroniky.

Komentáře nejrůznějších autorů na současná témata nabízejí kolonky Názory a Další. Rubrika Další je dále specifická tím, že obsahuje platformu Blog, mezi jejíž přispěvatele patří i známé osobnosti české politické scény.⁸⁴

Mezi odborníky na média převažuje trend považovat styl zpravodajství, jenž server iDNES.cz přináší, za tzv. infotainment – tedy za takový druh zpravodajství, který podřizuje výběr a zpracování témat potřebě vyvolat emoce a pobavit. Pro infotainment je charakteristický přístup k jednotlivým zprávám jako k příběhu, který má gradující intenzitu napětí a jehož překvapivý závěr by měl vždy vyvolat nějaký ohlas v příjemci (překvapení, úděs, potěšení, nadšení...). Při výběru zpráv také bývá kladen důraz

⁸⁰Online dostupný je na adrese: <http://www.netmonitor.cz/> [cit 07-15-2017]

⁸¹ Z iDNES jsou generovány další servery – např. *Rajče.net*, který slouží pro sdílení fotografií, nebo JobDNES se schopností vyhledávat pracovní příležitosti. Všechny tyto okolnosti přirozeně přispívají k vysoké návštěvnosti tohoto internetového portálu.

⁸² Němcová, 2015, s. 27.

⁸³ Pavec, 2009, s. 18.

⁸⁴ Např. zakladatel politického hnutí Svoboda a přímá demokracie nebo bývalá ministryně školství, mládeže a tělovýchovy.

na události lokálního charakteru, které se dotýkají přímo jednotlivých čtenářů a ke kterým následně tito lidé mohou snadno zaujmout vlastní postoj a hodnocení.⁸⁵

Výběr a psaní zpráv ve stylu infotainmentu má výhody pro redakci i čtenáře. Ze strany redakce jsou to zejména menší nároky tohoto stylu psaní na odbornou kompetenci redaktorů, dále pak finanční výhodnost – referování o těchto tzv. „soft news“⁸⁶ totiž nevyžaduje nákladnou přítomnost reportérů na vzdálených místech dějů významných událostí. Zato klade důraz na schopnost redaktora vytvořit ze „suchých a strohých“ informací článek patřičně zajímavý a respektující výše zmíněná pravidla. Pro čtenáře, na které médium cílí, pak takové články mohou být stravitelnější a zábavnější než pouhá objektivní zprostředkování „holých fakt“. Tímto způsobem se zvyšuje čtenost daného média, resp. návštěvnost daného serveru, čehož může redakce využít k prodeji prostoru reklamě, ze které má následně větší zisky než konkurenční média.⁸⁷

Server Idnes.cz je součástí vydavatelství MAFRA, a.s., které nevydává pouze sesterský deník MF Dnes, ale je také provozovatelem řady dalších médií (Lidových novin a jejich serveru lidovky.cz, deníku Metro, televizní hudební stanice Óčko, rádií Express 29 a Classic FM a časopisu Filter).⁸⁸

⁸⁵ Dubnová, 2009, s. 19.

⁸⁶ Zprávy s nízkou mírou dopadu na společnost (např. kuriozity, celebrity), které však mohou být oproti „hard news“ pro čtenáře atraktivnější.

⁸⁷ Dubnová, 2009, s. 19.

⁸⁸ Dubnová, 2009, s. 21.

6. Kritická analýza vybraných textů

6.1 Kvantitativní analýza článků zaměřená na obsah a výběr zdrojů

Přestože kvantitativní analýza zaměřená na procentuální zastoupení článků stavících se k vyhlášece souhlasně, či odmítavě a dále na zhodnocení zdrojů, jež si autoři pro své články vybírají, není primárním cílem této práce, považujeme její zařazení za užitečné, protože nám pomůže lépe uchopit kontext, ve kterém komunikáty vznikají, a udělat si o tomto prostředí podrobnější představu. Doufáme také, že tímto způsobem přispějeme k celkové objektivitě našeho hodnocení a ukážeme čtenářům, že ne všechny články musí nutně vykazovat znaky předpojatého informování o určité události. Pokládáme za důležité zmínit, že přestože v námi vybraných textech možná najdeme prvky ukazující na uplatňování manipulačních strategií a zneužívání moci, neznamená to nevyhnutelně, že se takové prvky automaticky uplatňují ve všech zprávách serveru iDNES zaměřených na dané téma.

V následující analýze budeme pracovat se všemi články rubriky Zprávy serveru iDNES, jejichž hlavním tématem je „pamlsková“ vyhláška, a se dvěma zprávami rubriky Video. Konkrétně se bude jednat o celkem dvacet pět článků vydaných v časovém rozmezí od září roku 2016, kdy byla vyhláška zařazena do Sbírký zákonů a následně vstoupila v platnost, do května roku 2017 (pět měsíců poté, co ji školy musely začít dodržovat). Do analýzy jsme zařadili články, jejichž titulky jasně naznačovaly, že následující text se bude zabývat „pamlskovou“ vyhláškou, ať už termín „pamlsková“ vyhláška explicitně uváděly, či ne (např. dle našeho soudu by součástí analýzy rozhodně měl být článek ze 4. 1. 2017 *Studenti se s automatem na kávu loučí minutou ticha, jiní svačí ve fastfoodu*).⁸⁹

Do analýzy byl zahrnut i článek z března 2017 *Mléko do škol? Část svačinek neplní „pamlskovou“ vyhlášku, z nabídky zmizí*,⁹⁰ ačkoli se v něm hovoří převážně o programu Mléko do škol. Souvislost s vyhláškou však zde byla zřejmá. Zařazeny byly také dva komunikáty mluvené publicistiky z rubriky Video, které spojovaly krátký text

⁸⁹ Online k dispozici zde:

http://pardubice.idnes.cz/studenti-nesouhlasí-se-zrusením-automatu-kvůli-vyhlášece-pmh-/pardubice-zpravy.aspx?c=A170104_2296419_pardubice-zpravy_msv [cit 07-22-2017]

⁹⁰ Online k dispozici zde:

http://zpravy.idnes.cz/mleko-do-skol-pamlskova-vyhlaska-d43-/domaci.aspx?c=A170312_193827_domaci_hro [cit 07-22-2017]

(zprávu) s přibližně čtyřminutovým videem (*Pamlsková vyhláška? Hloupost, absurdita, říkají studenti*⁹¹ a *Svačina podle pamlskové vyhlášky dětem chutná*⁹²). Také původní článek deníku Metro *Jahůdky či Kozel učí děti, jak se zdravě stravovat*⁹³ se stal součástí rozboru, protože k němu máme bezproblémový přístup z rubriky Zprávy serveru iDNES a také vykazoval silnou spojitost s daným tématem.

Cílem této kapitoly je zjistit, jaké procento článků zákon podporuje, jaké nikoli a jaké se k němu staví neutrálně, případně objektivně zprostředkovává skutečné události či názory více rozdílných zdrojů. Z uvedeného můžeme vytušit, že na „objektivitě“ zpráv se z velké míry podílejí právě zdroje informací, které dostávají příležitost vyjádřit své mínění, jejich různorodost a prostor, který jim byl v rámci článku přidělen. S tím úzce souvisí fenomén tzv. intertextuality, kterou teoreticky vymezuje např. Fairclough,⁹⁴ jenž tvrdí, že součástí každého textu mohou být další potenciálně relevantní texty či „hlasy“. Tyto „hlasy“ si můžeme představit právě jako osoby, jejichž tvrzení autoři zpráv včleňují do nově vytvářeného textu. Ve většině případů se jedná o významné osobnosti politické či ekonomické sféry, o různé společnosti a instituce, o odborníky v oboru, jakého se daná zpráva týká, případně o běžné občany, kteří takto reprezentují „hlas lidu“ a názory podpořené „každodenní zkušeností“. Výběr mluvčích „z lidu“ může mít efekt jak pozitivní, tak negativní, často však bývá účelově manipulován tak, aby postoj takového občana korespondoval s celkovým vyzněním zprávy a podporoval mínění autora článku.

Neméně důležité je, zda jsou informace, které tyto zdroje uvádějí, do textu přenášeny za pomoci přímé řeči, nepřímé řeči, či prostřednictvím tzv. mluvních aktů (blíže se této problematice věnuje Fairclough). Za nejlepší způsob považujeme vysvětlit tyto termíny na příkladech:

- přímá řeč: *Marie řekla: „Měl by přijít co nejdřív.“*

⁹¹ Online k dispozici zde: http://video.idnes.cz/webtv.aspx?idvideo=V161125_162430_zpravodaj_lan [cit 07-22-2017]

⁹² Online k dispozici zde: http://video.idnes.cz/webtv.aspx?idvideo=V161201_202133_zpravodaj_eli [cit 07-23-2017]

⁹³ Online k dispozici zde: http://www.metro.cz/jahudky-ci-kozel-uci-deti-jak-se-zdrave-stravovat-fb2-/region.aspx?c=A170514_171310_metro-region_jsk [cit 07-22-2017]

⁹⁴ Fairclough, 2003, s. 47.

- nepřímá řeč: *Marie řekla, že by měl přijít co nejdřív.*
- zprostředkování mluvního aktu: *Marie udělala předpověď ohledně jeho příchodu.*⁹⁵

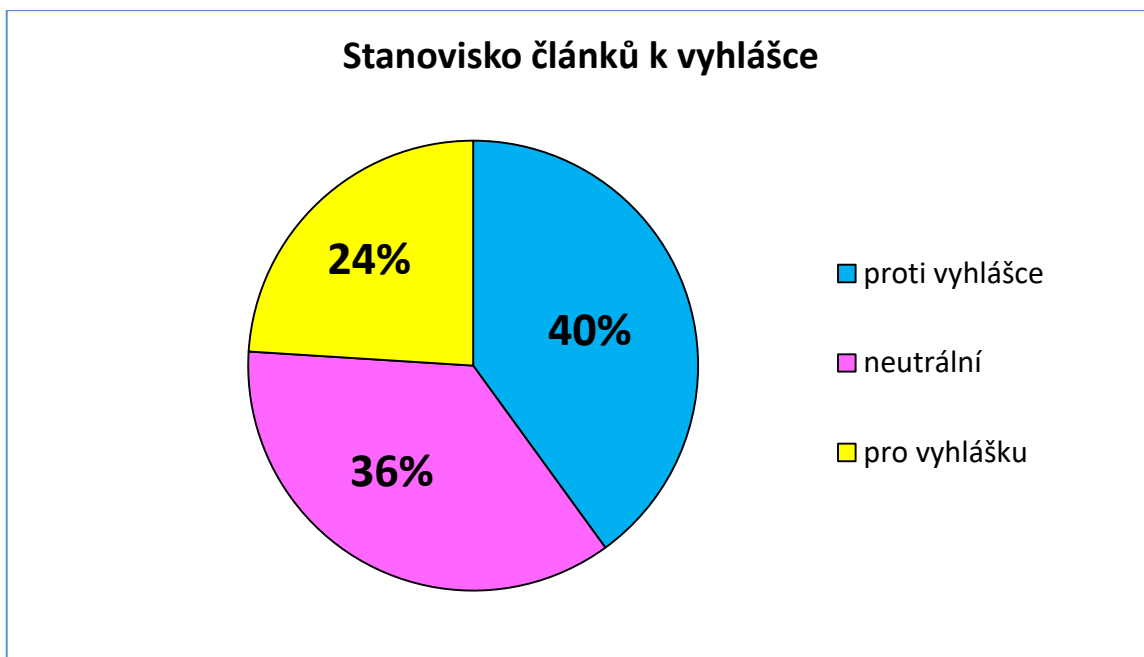
Z uvedených příkladů je možno vypožorovat, že mezi těmito typy promluv existují rozdíly. Jako poměrně frekventovaná se pak jeví skutečnost, že používání mluvních aktů může při vytváření nových zpráv vést k uvádění nepravdivých informací, které jsou způsobeny chybnou (ať už záměrnou, či nezáměrnou) interpretací původních tvrzení. Ačkoli to z uvedeného příkladu není zcela zřejmé, stejné problémy mohou nastat i u nepřímé řeči.

Podle nové citační normy ČSN ISO 690⁹⁶ je přímá citace text, který je z původního díla převzat doslovně a je typograficky označen. Mohli bychom ji tedy považovat za identickou s přímou řečí. Druhý typ, který citační norma rozlišuje, je parafráze (nepřímá citace), jejímž cílem by měla být interpretace původního tvrzení za použití vlastních slov a zachování významu. Typografické označení u ní není nutné. Do parafráze by takto mohla spadat jak Faircloughova nepřímá řeč, tak zprostředkování mluvního aktu. V následné analýze budeme brát v úvahu jak detailnější rozdělení Faircloughovo, tak citační normu. Pokud budeme používat termín parafráze, máme na mysli nepřímou řeč, pokud se v textu objeví zprostředkování mluvního aktu, budeme jej i stejným způsobem označovat.

V neposlední řadě bude nutné sledovat prostor, jaký zdroje informací dostávají. To zjistíme výpočtem slov u tvrzení jednotlivých zdrojů a jejich vzájemným srovnáním.

⁹⁵ Příklady uvedené ve zdroji (viz Fairclough, 2003, s. 49) jsme nezachovali zcela, ale pro účely práce lehce přizpůsobili. Fairclough dále uvádí jako čtvrtý typ tzv. „volnou nepřímou řeč“, která se nachází na pomezí mezi přímou a nepřímou řečí. Zmiňuje, že se často používá v umělecké literatuře a že se jedná o kombinaci vnitřního monologu a vyprávění. Z důvodu absence tohoto typu promluvy v článcích serveru jsme ji však do analýzy nezařadili.

⁹⁶ Online dostupné zde: <https://sites.google.com/site/novaiso690/citace-parafraze> [cit 07-24-2017]

Graf 2: Stanovisko analyzovaných článků k vyhlášce

Z uvedeného grafu můžeme vyčíst, že nejvyšší procento článků (40 %) zastupují zprávy, které s vyhláškou nesouhlasí. Z logiky věci mezi nejcitovanější zdroje patřili ředitelé základních a středních škol,⁹⁷ jejich zástupci, zřizovatelé a majitelé bufetů, prodavači v bufetech, provozovatelé školních jídelen, firmy dodávající potraviny do bufetů, Potravinářská komora ČR a potravináři obecně a zástupci dodavatelů programu Mléko do škol. Nesouhlasný postoj vyjádřila také politická strana TOP 09 i se svou bývalou místopředsedkyní.⁹⁸ TOP 09 se také pokusila vyhlášku zrušit při hlasování o novele školského zákona, neboť zastává názor, že veřejná moc by neměla určovat rodičům, jak se mají stravovat jejich děti. Proti vyhlášce se v jednom článku ohradil také deník MF Dnes, na překvapivý nesouhlas jsme narazili i u jednoho nutričního terapeuta.

Co se týče názoru rodičů, studentů či běžných občanů, není pro nás možné s jistotou sdělit jejich většinové mínění. Někteří vykazují známky silného nesouhlasu, jiní naopak zákon podporují. Např. v článku *Studenti se s automatem na kávu loučí*

⁹⁷ Vedle nich se k problematice vyjadřovali např. i zástupci Asociace ředitelů základních škol ČR či Asociace ředitelů gymnázií ČR.

⁹⁸ Lékařka Jitka Chalánková byla společně se specialistkou na zdravotní prevenci a výživu Margit Slimákovou, místopředsedou Asociace ředitelů gymnázií Alfrédem Dytrtem a ředitelem pro programování a strategii Potravinářské komory ČR Miroslavem Kobernou pozvána do diskuzního pořadu Máte slovo Michaely Jílkové, aby společně s diváky zastupujícími laickou veřejností diskutovali o vyhlášce a vysvětlili svá vlastní stanoviska k ní.

minutou ticha, jiní svačí ve fastfoodu studenti vyjadřovali k vyhlášce značnou nelibost.⁹⁹ V této oblasti jsme ale osobně vnímali především snahu autorů vybírat pro článek zdroje, které budou korespondovat s jejich vlastním názorem.

Argumenty používané těmito zdroji bývaly vesměs podobného charakteru. Ředitelé škol, jako osoby, jichž se vyhláška bezprostředně týká a kteří z ní museli vyvodit adekvátní důsledky, kritizovali další příbytek administrativy a neefektivnost vyhlášky. Obecně tvrdili, že zákon žákům nezakáže konzumovat nezdravé potraviny dál a že pouze omezí dobře prosperující bufety na půdě školy, které jí zajišťují zisky na běžný provoz. Považovali vyhlášku za příliš přísnou a limity, které nastavila, za obtížně splnitelné. Ředitelům víceletých gymnázií se dále nelíbilo, že část žáků bufet s potenciálně škodlivými potravinami využívat může, zatímco ta druhá ne.

Zprávy, které k vyhlášce zaujímaly kritický postoj, se vyznačovaly absencí různorodosti užitých zdrojů. Autoři článků v nich dávali příležitost pouze ředitelům škol, kteří se zákonem nesouhlasili, nebo provozovatelům bufetů s podobným postojem. Velmi často zde chyběly názory výživových odborníků či lékařů, případně statistiky týkající se obezity mládeže.

Uvozovací věty u přímých citací vykazovaly známky manipulace s fakty, používání mluvních aktů vedlo k nepřesné charakteristice reálné situace nebo k účelovému opomenutí důležitých informací. Jako příklad prvního ze zmíněných fenoménů bychom mohli uvést např. tuto pasáž textu¹⁰⁰ (*„Paní, která provozuje náš bufet, nám oznámila, že od smlouvy odstupuje k 31. prosinci a nemíni dále pokračovat. Vyhláška je podle ní natolik přísná, že by nemohla prodávat téměř nic – nebo jen to, o co děti nebudou mít zájem,“* vysvětluje Ladislav Čása, ředitel hornobřizské školy, který je výrazným odpůrcem ministerské úpravy.), ve které narážíme na problematické užití verba dicendi vysvětluje, které recipientům naznačuje, že ředitel se orientuje v nastalé situaci a vzhledem k obsahu jeho přímé citace také v pravidlech vyhlášky a v potravinách, které žáci smí, či nesmí konzumovat. Přestože ředitel školy užitím spojení *podle ní* sděluje, že přísnost vyhlášky pociťuje zejména provozovatelka bufetu,

⁹⁹ Online k dispozici zde:

http://pardubice.idnes.cz/studenti-nesouhlasi-se-zrusenim-automatu-kvuli-vyhlisce-pmh-/pardubice-zpravy.aspx?c=A170104_2296419_pardubice-zpravy_msv [cit 07-26-2017]

¹⁰⁰ Objevuje se v článku z 22. 12. 2016, který je online k dispozici zde:

http://plzen.idnes.cz/pamlskova-vyhlaska-skolni-bufet-stravovani-vyziva-deti-pkg-/plzen-zpravy.aspx?c=A161221_101634_plzen-zpravy_pp [cit 07-26-2017]

už skutečnost, že o tom hovoří, naznačuje, že s názorem provozovatelky souhlasí. Ta tvrdí, že by nemohla prodávat téměř nic, což může signalizovat buď neúplné pochopení vyhlášky, nebo úmyslnou lež, a dále, že by o takové potraviny děti neměly zájem, což bychom mohli charakterizovat jako generalizující hypotézu prezentovanou jako reálný fakt.

Co se týče používání mluvních aktů vedoucích k nepřesné charakteristice reálné situace, jako příklad by mohl posloužit např. titulek následujícího článku *Školní bufety mizí, nová vyhláška jim totiž zakazuje i běžné potraviny*.¹⁰¹ Obecnější charakter verba *zakazuje*, u kterého není dále konkretizováno, co přesně vyhláška říká, v kombinaci se spojením *běžné potraviny* opomíjí další důležité informace. Potraviny běžně dostupné v bufetech s velkou pravděpodobností nemusely být pro děti vhodné, autor článku navíc naznačuje svou domněnku, že pokud je něco *běžné*, není důvod to zakazovat. Důvodová spojka *totiž* také dává do přímého vztahu příčiny a následku přijetí vyhlášky a rušení bufetů, což zavedení vyhlášky opět přisuzuje negativní konotace.

Procento zpráv, jejichž postoj se ukázal jako neutrální, dosáhlo 36 %. Na serveru existovalo jisté množství článků, jež by se daly charakterizovat jako objektivní, a nemůžeme tedy hovořit o tom, že by žádný článek nespĺňoval kritéria hodnotného předávání informací. Na druhou stranu si však myslíme, že procento vyjadřující zastoupení neutrálních článků by mělo být daleko větší. Autoři serveru navíc často své texty stavěli na „bezmyšlenkovitém“ přebírání toho, „co kde kdo řekl“, a chybělo jim samostatnější analytické rozpracování takových myšlenek a názorů.

Za neutrální jsme považovali články, ve kterých většina citovaných explicitně nezmiňovala ani kladný, ani záporný postoj (mluvili např. o aktualizaci vyhlášky), případně takové, ve kterých byly rovnoměrně zastoupeny všechny typy názorů. Neutrálně se k zákonu stavěla většina učitelů, žáků, Česká středoškolská unie,¹⁰² někteří provozovatelé bufetů a jisté procento lékařů. Podle lidovců by správnou cestou bylo zmírnění limitů vyhlášky, nikoli její zrušení. Bývalý ministr zemědělství by si také přál

¹⁰¹ Online k dispozici zde:

http://zpravy.idnes.cz/skolni-bufety-se-rusi-nova-vyhlaska-pamlskova-vyhlaska-pjk-/domaci.aspx?c=A161113_204221_domaci_ekl [cit 07-27-2017]

¹⁰² Hájí práva a zájmy českých středoškoláků. Komunikují s ministerstvem a prosazují vzdělávání zaměřené na žáka, inovativní výuku, v níž je učitel více průvodcem, a demokratické principy vedení školy. Online k dispozici zde: <http://stredoskolskaunie.cz/> [cit 07-27-2017]

aktualizaci a úpravu vyhlášky, protože vnímá silnou kritiku od potravinářské a agrární komory ČR. Dále tvrdí, že za vyhlášku nese zodpovědnost MŠMT.¹⁰³

Nejmenší procento článků (24 %) zastupovaly ty, které s vyhláškou souhlasí. Kladný postoj přitom vyjadřovali převážně odborníci na dané téma. Jednalo se o výživové specialisty, jejichž názory reprezentovali nejčastěji Petr Havlíček nebo Margit Slimáková, iniciativy a programy zaměřené na ozdravení školních jídel a bufetů (např. Skutečně zdravá škola nebo program Adoptuj si svou jahůdku), většina lékařů a pediatriů nebo zástupci krajských hygienických stanic. Podporu vyslovila také Česká školní inspekce, Magistrát hlavního města Prahy a Asociace zřizovatelů školních jídelen. Z politických představitelů očekávaně MŠMT ČR a MZ ČR¹⁰⁴ a jeden politik hlásící se ke KSČM. Z běžných občanů by vyhlášku přivítalo také nemalé množství rodičů a spíše menšina ředitelů.

Argumenty, které tyto zdroje uváděly, vycházely z nezávislého průzkumu odborníků krajských hygienických stanic, kteří zjistili, že byly žákům v bufetech a automatech nabízeny hlavně potraviny nezdravé. Příkladali snaze o zdravý životní styl velkou důležitost a tvrdili, že pokud v rámci předmětu Výchova ke zdraví studentům předávají teoretický návod na zdravý život (a stravování), není možné, aby v bufetech dále nacházeli sladkosti a tučné výrobky. Stejně jako ředitelé škol uznávali skutečnost, že pokud děti budou chtít, koupí si nezdravé svačiny jinde, přirovnávali však tento fenomén např. ke koupi cigaret nebo piva, které si mohou studenti také koupit jinde, což však neznamená, že by to měly vzdělávací instituce podporovat. Ministři školství a zdravotnictví argumentovali dále tím, že rozumí obavám ředitelů, ale že nejsou odborníky na výživu a že by neměli ze své nesporně autoritativní pozice tvrdit, že limity vyhlášky jsou zbytečně přísné, protože tyto hodnoty byly vytvořeny odborníky v oboru, kteří se v problematice orientují lépe. Zmiňovali také, že cílem vyhlášky bylo nastavení zdravějšího prostředí ve školách, nikoli ekonomické zájmy provozovatelů bufetů.

V naprosté většině textů převládalo přenášení původních tvrzení zdrojů na základě přímé řeči. To přisuzujeme jednoduchosti tohoto způsobu psaní – autor zprávy totiž nemusí autentickou promluvu zobecňovat, a namísto toho takové tvrzení pouze slovo od slova „zkopíruje“. Podobné jednání určitě přináší výhody tvůrcům

¹⁰³ Vyjádření možno dohledat na Twitteru M. Jurečky.

¹⁰⁴ Bývalí ministři Kateřina Valachová (MŠMT) a Miloslav Ludvík (MZ).

zpráv, může však být přínosné i pro recipienty textu, a sice tím, že zcela zachovává význam původní promluvy a neobjevuje se dezinterpretace a následné uvádění nepřesností.

Přestože cílem přímé řeči je zachovat předchozí výroky zdroje a neodchýlit je od jejich pravého významu, nemusí být takového efektu dosaženo vždy. Jestliže původní tvrzení autor vytrhne z kontextu, případně uvozovací větu záměrně přizpůsobí svým komunikačním záměrům, můžeme poté zaznamenat výsledek úplně opačný.

Používání nepřímé řeči bylo druhým nejčastějším jevem. Autoři ji uplatňovali o něco méně než přímou řeč a ve většině případů jejím využíváním nevznikaly odchylky v původních významech. Přenos informací prostřednictvím mluvních aktů byl používán nejméně a dezinterpretace zde nastávala v poměrně hojné míře (z hlediska sémantického obecnější charakter mluvních aktů vedl k neuvádění kompletních informací důležitých pro celkové pochopení situace).

Největší prostor k vyjádření svého mínění v člancích zaměřených proti zákonu dostali jednoznačně ředitelé škol. Následovali provozovatelé bufetů (ať už majitelé, či zaměstnanci), deník MF, Potravinářská komora ČR a zástupci dodavatelů programu Mléko do škol. Poměrně velký prostor zabraly také názory studentů daných škol.

Co se týče prostoru ve zprávách stavících se k vyhlášce kladně, nejčastěji citovaní byli výživoví odborníci Petr Havlíček,¹⁰⁵ se kterým server iDNES.cz udělal rozhovor, a Margit Slimáková. Další nutriční terapeuti, lékaři, ale i rodiče vyjadřovali svá mínění jako druzí nejčastější. Ihned po nich následovalo MŠMT ČR a MZ ČR a iniciativy zaměřené na ozdravení školních jídelen a bufetů. Opomenuty nezůstaly ani hygienické stanice, školní inspektorát nebo Magistrát města Prahy.

6.2 Kritická analýza prvního vybraného článku

V následující kapitole provedeme kritickou diskurzivní analýzu článku *Paskvil, říká o „pamlskové vyhlášce“ prodavač z bufetu na gymnáziu*,¹⁰⁶ který vyšel na serveru iDNES.cz 27. listopadu 2016, tedy asi dva měsíce poté, co vyhláška vstoupila v platnost

¹⁰⁵ Online k dispozici zde:

http://zpravy.idnes.cz/petr-havlicek-vyzivovy-poradce-pamlskova-vyhlaska-bufety-ve-skolach-deti-jidlo-gd1-/domaci.aspx?c=A161206_091640_domaci_fer [cit 07-27-2017]

¹⁰⁶ Online k dispozici zde:

http://zpravy.idnes.cz/pamlskova-vyhlaska-bufety-ve-skolach-malostranske-gymnazium-tomas-ledvinka-lsu-/domaci.aspx?c=A161125_130637_domaci_fer [cit 07-27-2017]

a vzbudila poměrně silné a různorodé reakce. Článek spadá do rubriky Zprávy – Domáci, mělo by se tedy jednat o zpravodajský text a jako takový by měl splňovat požadavek nezaujatého informování o aktuální události.

Autorem zprávy je Václav Ferebauer,¹⁰⁷ jedná se tedy o redakční text serveru iDNES.cz, který nebyl převzat a upraven na základě zprávy, již vydalo jiné médium. Nastává zde komplikovaná situace, protože příslušník politické elity je zároveň majitelem společnosti, pod kterou spadá portál iDNES. I v poměrně nedávné minulosti byl podezříván ze zneužívání svého politického vlivu a skrytého ovlivňování médií v kauze nahrávek s novinářem deníku MF Dnes.

Přestože redakce MF Dnes a iDnes.cz zveřejnily společné prohlášení, ve kterém se distancovaly od chování svého kolegy a jakékoli manipulace jimi vydávaných článků,¹⁰⁸ postavení vlivného podnikatele v rámci koncernu Mafra spojené s nespornou politickou mocí považujeme minimálně za problematické. V souvislosti s tématem „pamlskové“ vyhlášky je možno uvažovat o dalším střetu zájmů politika, který je současně významným vlastníkem zemědělských a potravinářských společností, a tedy i dodavatelem potravin do školních bufetů, případně mléka spadajícího do programu Mléko do škol.¹⁰⁹

Paskvil, říká o „pamlskové vyhlášce“ prodavač z bufetu na gymnáziu¹¹⁰

Zvonek ohlašuje konec velké přestávky na Malostranském gymnáziu v Praze. Z místního bufetu odešli poslední žáci, kteří nakupovali obložené housky a další jídlo. Zanedlouho už si část z nich svačinu nekoupí. Škola jim zakáže vstup do bufetu kvůli pamlskové vyhlášce.

„To, co tady nyní prodáváme, by tady vůbec nemohlo být,“ poukazuje prodavač Josef Fronk na nabídku krámku v přízemí gymnázia.

Spolu s provozovatelem Stanislavem Koňáříkem tu nabízejí sladké a slané pečivo, obložené bagety připravené pekařem, ovoce, zeleninu, různé druhy běžně prodávaných čokoládových tyčinek a mají také párky v rohlíku. V nabídce nechybí sladké limonády doplněné o obyčejné perlivé a neperlivé vody.

„Bufáč má nějakou úroveň kvality, která je podle mě docela vysoká. Kdyby tady nebyl, tak si člověk může zajít vedle, kde je třeba Mekáč,“ chválí školní prodejnu patnáctiletý Marek.

¹⁰⁷Vzhledem k typu námi zvolené analýzy (A. Bell + nutnost atribuce zprávy) budeme jména autorů zpráv u obou kritických analýz uvádět.

¹⁰⁸ Vyjádření redakcí zde:

<https://www.mediaguru.cz/2017/05/redaktori-mf-dnes-ano-nema-moznost-ovlivnovat-clanky/> [cit 07-27-2017]

¹⁰⁹ Stránky koncernu Agrofert i s popisem vyráběných produktů zde:

<https://www.agrofert.cz/nase-spolecnosti/192/mlekarna-hlinsko-a-s> [cit 07-29-2017]

¹¹⁰ Staženo z databáze Anopress.

Podle jeho spolužačky Pavlínky se teď nejvíce kupuje bagetka s mozzarellou. Mezi nejprodávanější věci patří právě různé druhy pečiva a také ovoce.

Některý sortiment bývá vyprodán už po osmé hodině ráno. „Můžu si tady koupit svačinu, kterou bych si jinak připravila doma. A je to mnohem lepší než si doma ve spěchu vzít tyčinku a jít do školy," říká čtrnáctiletá dívka.

Bufet bude prodávat jen polovině školy

Pamlsková vyhláška vešla v platnost 20. září. Její součástí je velmi přísný seznam požadavků na obsah soli, tuku a cukru v potravinách, které se mohou od nového roku prodávat na základních školách. Například v obložených pekařských výrobcích, kterým odpovídají nejčastěji prodávané bagety a housky, může být maximálně jeden gram soli na 100 gramů výrobku.

„Když plníme bagety a dáme do nich pomazánkové máslo, šunku, sýr, tak to nevyhovuje vyhlášce, protože všechno obsahuje sůl. Samotná bageta je také osolená," vysvětluje Josef Fronk.

Kvůli pamlskové vyhlášce tak měli provozovatelé zprvu jen dvě možnosti. „Uvažovali, že to úplně zavřou. Druhou možností bylo zkusit prodávat podle vyhlášky jenom to zdravé jídlo," uvedl ředitel gymnázia Tomáš Ledvinka a zároveň poukázal na hlavní úskalí nařízení: „Naši studenti v chemickém semináři zjišťovali, co těm požadavkům vyhovuje. Zjistili, že skoro nic kromě čisté vody, ovoce a nějakého kefirového mléka." A s takovou nabídkou potravin by se obchod neuzivil.

(Mezi tyto části vlastní zprávy bylo na iDNES.cz vloženo hlasování o souhlasu s vyhláškou, což zmiňujeme, abychom zachovali formální strukturu zprávy tak, jak jsme ji na serveru našli, a abychom předešli potenciální nejasnostem při členění a analýze textu.)

Škola se nakonec rozhodla, že bufet nebude od 1. ledna 2017 přístupný pro děti, které dochází do šestých až devátých tříd. Stávající sortiment tak bude zachován pro starší studenty gymnázia, kteří mají spolu se středními školami výjimku. „My to vyhlásíme a seznámíme s tím děti a rodiče. Provozovatelé dětí dobře znají, takže jim ve vlastním zájmu neprodají nic. Hrozila by pokuta a zavření bufetu," vysvětlil Ledvinka.

Vyhláška ale tímto způsobem děti ke zdravým potravinám nepřivede, jak upozornil ředitel i sami provozovatelé. Žáci si mohou jídlo koupit v obchodech, které na ně čekají po cestě do školy. „Ptali jsme se dětí, jak to budou řešit, a ony nám řekly, že to mají dávno vyřešené. Mají starší spolužáky a přizpůsobují se situaci," prozradil Stanislav Koňářík další možnost, jak mohou děti pamlskový zákaz obejít.

Čeká se na metodiku k vyhlášce

Vyhlášku připravilo Ministerstvo školství ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví, které mělo na starost stanovení požadavků na výživové hodnoty u potravin ve školách.

„Nejvyšší přípustné hodnoty pro sůl, tuky a cukry v potravinách, které stanoví vyhláška a od nichž se odvíjí nabídka potravin, byly projednány s Ministerstvem zemědělství a Potravinářskou komorou ČR," řekl iDNES.cz mluvčí Ministerstva zdravotnictví Ladislav Šticha. Resort nyní připravuje metodiku, která na konkrétních příkladech ukáže, jak bude možné vyhlášku naplňovat. Hotovo by mělo být do konce listopadu.

Ředitel Ledvinka ovšem nevěří, že by to příliš pomohlo. „Oni pouze vytipují výrobky, které se dají teoreticky prodávat. Už tím ale nezajistí, že si je děti budou skutečně kupovat v takovém množství, aby byl někdo schopen bufet provozovat," uvedl.

Kvůli vyhlášce už ze škol mizí potravinové automaty

Už teď ze školy mizí automaty, ve kterých se prodávaly sušenky a limonády. Pamlsková vyhláška totiž nařizuje, aby se ve školách postupně doprodalo nezdravé zboží a nabídka se postupně přizpůsobila novým požadavkům. Provozovatelé ale nemůžou najít zdravé potraviny, kterými by výdejní zařízení naplnili, a tak je kvůli nerentabilitě raději stahují.

„Má to mimo jiné dopad do ekonomiky školy. Měli jsme nájemné za automaty, ze kterého jsme

nakupovali různé pomůcky a běžné vybavení, které škola potřebuje. Teď o to přicházíme," dodal ředitel.

Děje se tak i v ostatních školách. Někde dokonce rovnou ruší samotné bufety. Upozornila na to ředitelka Gymnázia Nad Štolou a předsedkyně Asociace ředitelů gymnázií Renata Schejbalová. „Dobře zavedené školní bufety zavřeme a děti si budou kupovat chipsy a limonádu cestou do školy. Je to celé nesmysl," řekla deníku MF DNES.

Podobný názor na vyhlášku má také prodavač Josef Fronk. „Podle nás je vyhláška paskvil," prohlásil.

Kritickou analýzu budeme provádět s pomocí Bellova analytického rámce, který byl již podrobně popsán v kapitole 4 a který nám umožní rekonstruovat informační jádro zprávy a zjistit všechny důležité okolnosti, které má text potenciál zprostředkovat. Kromě toho, co nám zpráva sděluje, budeme sledovat i to, co záměrně zamlčuje, a jakým způsobem pracuje s citováním či parafrázováním vybraných zdrojů.

CO?¹¹¹

- 1) Titulek:** V titulku článku se v podstatě neobjevuje žádná aktuální událost, ale spíše hodnocení dříve nastalé události, které má podobu negativně zabarveného tvrzení prodavače z bufetu jistého gymnázia. Nevíme prozatím, o jakou osobu se konkrétně jedná, a neznáme ani motivaci takového tvrzení (pokud jsme se již předtím neseznámili s tématem prostřednictvím jiných zpravodajských serverů nebo deníků apod., díky kterým bylo a je možno udělat si o argumentaci jednotlivých aktérů poměrně jasnou představu). Objevuje se zde příznakové lexikum – expresivum *paskvil*, jež dává recipientům tušit, v jakém duchu se ponese zbytek článku.
- 2) Perex, úvod:** Co se týče perexu, dalo by se říci, že jisté události se v něm objevují. Autor zde nehovoří o konkrétních dějích spojených s chronologií vzniku a vydání vyhlášky samotné (makropříběh) a dotýkajících se celé společnosti, ale začíná vyprávět mikropříběh o situaci, která panuje na Malostranském gymnáziu v Praze. Snaží se nás takto uvést do situačního kontextu, navodit atmosféru místa děje, a tím přiblížit danou problematiku ještě víc optice „běžného občana“. „Události“ v perexu bychom tedy mohli shrnout jako 1) zvonění ohlašující přestávku, 2) odchod žáků z bufetu, 3) oznámení o brzké nemožnosti koupi svačín (pouze pro část studentů, kterých se týká

¹¹¹ Přestože byl článek stažen z databáze Anopress, popis formální struktury diskurzu (titulku, perexu, odstavců apod.) byl založen na online podobě na serveru iDNES.cz, která zachovávala rozlišení perexu, vlastní zprávy a mezititulků. Bylo také možné zprávu lépe charakterizovat jako multimodální sdělení, což by u pouhého přepisu z Anopressu nebylo možné.

„pamlsková“ vyhláška), 4) uvedení „důvodu“ – zákaz vstupu do bufetu kvůli vyhlášce.

Autor článku zde však neuvedl situaci zcela na pravou míru. Celou událost zjednodušuje a opomněl čtenářům sdělit, že školy měly možnost provozovat bufety dále se sortimentem odpovídajícím vyhlášce, nebo že si děti mohou přinést vlastní svačiny z domova (ať už výživově hodnotné, či jiné). Snaží se v recipientech vzbudit pocit, že studenti odtud budou prakticky neustále „pronásledováni hladem“, záměrem také mohlo být vykreslení žáků jako „obětí vládnoucích elit, které neustále něco zakazují a nutí děti (a tím i jejich rodiče) k plnění nesmyslných povinností“.

Zpráva funguje jako multimodální sdělení – pod perexem bylo možné najít třímínutové video s popisem *Pamlsková vyhláška? Hloupost, absurdita, říkají studenti*, které doplňovalo autorův komunikační záměr. Hned vedle první části vlastní zprávy autor přidal fotografie ilustrující školní bufet s jeho prodávacem, sortiment, který nabízí, i nakupující návštěvníky. Pod druhou částí zprávy se nacházelo hlasování o souhlasu, či nesouhlasu s vyhláškou, které velkým rozdílem (7 116 hlasů ku 1 655) vyhráli její odpůrci.

- 3) Události:** Tematická výstavba vlastní zprávy pokračuje v rozvíjení mikropříběhu z Malostranského gymnázia. Jako hlavní událost opět funguje zavedení vyhlášky jako takové, události v mikropříběhu bychom pak mohli označit jako 1) nemožnost prodávat výrobky původního sortimentu, 2) nemožnost bufetu prodávat stejné věci všem žákům, 3) rozhodnutí školy o nepřístupnosti bufetu žákům 6. až 9. tříd, 4) čekání na metodiku k vyhlášce, 5) rušení automatů a bufetů.

Mezi události mikropříběhu, které se často objevují v mezititulku a následně jsou v textu dále rozváděny, je vždy vložena popisná část. V první části vlastní zprávy, která je složena ze čtyř krátkých odstavců, je událost 1 vyjádřena pomocí přímé citace prodáváče JF.¹¹² Až na tomto místě tedy zjišťujeme, o jakou konkrétní osobu se v titulku jednalo. První popisná část se zaměřuje na deskripci původního sortimentu a každodenní fungování bufetu. Přidány byly názory dvou studentů gymnázia, kteří bufet chválí, o kterých ale kromě jejich

¹¹² Celá jména aktérů zpráv ve většině případů uvádět nebudeme, budeme používat jejich monogramy, v případě některých studentů jejich křestní jména nebo uvedeme jejich pracovní pozici, funkci apod.

jména vůbec nic nevíme.

Ve druhé části zprávy se popisná část zabývá stručnou charakteristikou „pamlskové“ vyhlášky, přiblížením náročnosti vytvořit svačiny dle jejích limitů, deskripcí omezených možností provozovatelů a pokusem studentů chemického semináře.

V centru pozornosti třetí popisné části se nachází upozornění ředitele gymnázia na neefektivnost vyhlášky a uvádění možností, jak ji obejít. Čtvrtá rozebírá limity vyhlášky, jakým způsobem byly stanoveny, a tematizuje nedůvěru ředitele k nové metodice. Poslední pátá část popisuje užitečnost potravinových automatů přispívajících k bezproblémovému chodu školy a důvody k jejich nynějšímu rušení.

- 4) Titulek, úvodní odstavec a příběh:** Titulek a úvodní odstavec jsou spojeny nejen událostí zavedení „pamlskové“ vyhlášky (v titulku názor prodavače a v perexu uvedení čtenáře do kontextu), ale také shodným místem děje. Nejdůležitější událost 1. odstavce je v titulku obsažena, je pouze vyjádřena jinými slovy. Dalo by se také říci, že titulek reprezentuje subjektivní mikropříběh článku, ne nezbytně však opravdovou reálnou situaci. Ani v titulku, ani v úvodním odstavci se neobjevuje informace, kterou by vlastní zpráva opomíjela, spíš naopak – vlastní zpráva rozvíjí tvrzení uvedená v titulku a v úvodu článku.

KDO?

- 1) Atribuce:** Jak už bylo zmíněno, autora zprávy je možno dohledat na konci článku a jedná se o Václava Ferebauera.
- 2) Zdroje:** Přiřazení zdrojů k jednotlivým informacím uveřejněným ve zprávě nebylo nijak komplikovanou záležitostí. Autor zdroje u přímých i nepřímých citací pravidelně uvádí, nejasnosti však mohou nastat u takových pasáží textu, z nichž není zcela zřejmé, zda se jedná o pokračování parafráze zdroje informací, či autorovo konstatování obecně známých fakt z dříve napsaných článků. Tento fenomén můžeme zaregistrovat např. v následujícím případě (*„Nejvyšší přípustné hodnoty pro sůl, tuky a cukry v potravinách, které stanoví*

vyhláška a od nichž se odvíjí nabídka potravin, byly projednány s Ministerstvem zemědělství a Potravinářskou komorou ČR,“ řekl iDNES.cz mluvčí Ministerstva zdravotnictví Ladislav Šticha. Resort nyní připravuje metodiku, která na konkrétních příkladech ukáže, jak bude možné vyhlášku naplňovat. Hotovo by mělo být do konce listopadu.), kdy ve zbylé pasáži textu začínající substantivem *resort* není zřetelné, zda „mluví“ mluvčí MZ, či autor článku.

Nyní bychom se rádi blíže podívali na zdroje jednotlivých výpovědí a zjistili, kdo je citován přímo a kdo nepřímo.

1. V případě tvrzení z titulku se jedná o přímou citaci prodavače z bufetu JF. V této chvíli ještě zůstává v anonymitě, pojmenován je pouze pomocí apelativa vyjadřujícího jeho zaměstnání.
2. „*To, co tady nyní prodáváme, by tady vůbec nemohlo být, ...*“ Jedná se opět o přímou citaci JF, jehož jméno je nyní explicitně zmíněno. Přímá citace vyjadřuje jeho přesvědčení, záměrně zamlčeno však čtenářům zůstává, že pro takovou situaci existují jisté důvody. Cílem autora je podle našeho mínění vzbudit ve čtenářích empatii s poctivým zaměstnancem, který kvůli rozhodnutí „shora“ přichází o svou živnost. Přestože zpočátku nevíme, jaké zboží JF prodává, záhy zjišťujeme, že v nabídce nechybí sladké a slané pečivo, obložené bagety, ovoce a zelenina, různé druhy běžně prodávaných čokoládových tyčinek, párky v rohlíku, sladké limonády a vícero druhů minerálních vod. Tento výčet však o škodlivosti, nebo prospěšnosti takového jídla vůbec nic neříká, neboť nevíme, o jaké konkrétní produkty jde. Složení a výživové hodnoty jednotlivých výrobků nejsou stejné, důležitou roli hraje i kvalita potravin (obsah masa v párku, čerstvost apod.). Spojení *běžně prodávané čokoládové tyčinky* pak navozuje dojem, že to, co se běžně prodává, je automaticky v pořádku. „Vhodnost“ a nutriční hodnota čokoládových tyčinek jsou ovšem značně problematické.
3. Třetí přímá citace pochází z úst patnáctiletého studenta Marka, který bufet chválí. V jeho výpovědi se objevuje expresivum *bufáč*, které samo o sobě může implikovat pozitivní vztah k prodejně, většina studentů jej však používá spíše s neutrálním podtextem. Substantivum *Mekáč* pak dle našeho názoru funguje jako familiární zkratka, kterou žáci používají spíše z důvodu jazykové ekonomie než pro vyjádření kladných názorů na tento podnik.

4. Další informace je do textu přenesena na základě nepřímé citace čtrnáctileté studentky Pavlíny (*Podle jeho spolužačky Pavlíny se teď nejvíce prodává bagetka s mozzarellou.*). Stejně jako u Marka autor neuvedl (možná v zájmu ochrany soukromí nebo na přání zdrojů) jejich příjmení.
5. Odstavec uzavírá přímá citace studentky Pavlíny, která podobně jako Marek oceňuje možnost koupit si svačinu na půdě školy.
6. Další přímá citace JF obsahuje postesknutí nad tím, že již není možno připravovat bagety tak jako kdysi. Použité verbum dicendi *vysvětluje* by mělo potenciálním recipientům naznačit, že prodavač rozumí dané problematice a přibližuje ji ostatním laikům, kteří do ní nejsou zasvěceni tak jako on. I zde se však objevují relevantní nedořečené informace. Pokud se podíváme na složení obyčejného tukového rohlíku,¹¹³ zjistíme, že jeho těsto obsahuje jisté množství soli, přestože jeho chuť nám běžně nijak zvlášť slaná nepřipadá. Pokud tedy daný bufet používá k přípravě svačin bagety, které jsou navíc na povrchu osolené, nemusí mu „pár zrněk soli“ připadat jako nezdravá svačina, přesto takto přirozeně překračuje limity vyhlášky. Podobný výsledek byl totiž jejím cílem. Pokud by provozovatelé použili namísto běžného rohlíku např. žitný chléb, v jehož složení se sůl přirozeně nevyskytuje,¹¹⁴ mohli by si dovolit dále ho ozdobit a namazat a zároveň nepřekročit limity vyhlášky. Nejedná se ale pouze o žitný chleba, snížit množství soli je možno i s chlebem klasickým, případně celozrnným. Podobný jev nastává i v případě šunky – jestliže by prodavač koupil kvalitní výrobek (např. výběrovou šunku¹¹⁵), mohl by chleba dále kombinovat s máslem a se sýrem a bez větších problémů splnit stanovené požadavky. Za kritikou vyhlášky ze strany prodavačů se často ukrývá její nepochopení, případně nezájem vzdělávat se v oblasti přípravy zdravých svačin a zdravé výživy obecně. Přestože dodržení limitů „pamlskové“ vyhlášky bezesporu vyžaduje jisté úsilí a invenci, není nemožné. Klíčem k jejímu splnění je ale podle našeho názoru především ve změně způsobu dosavadního uvažování. Pokud provozovatelé začnou akceptovat skutečnost, že zdravé

¹¹³ Složení rohlíku k dispozici zde: <https://www.kaloricketabulky.cz/rohlik-tukovy/> [cit 08-01-2017]

¹¹⁴ Složení žitného chlebu k dispozici zde: <https://www.kaloricketabulky.cz/chleb-zitny/> [cit 08-01-2017]

¹¹⁵ Složení výběrové šunky s vysokým podílem masa zde:

<https://www.kaloricketabulky.cz/kureci-sunka-96-/>
[cit 08-02-2017]

svačiny mohou vzniknout pouze z kvalitních původních surovin a že „pocitivé“ svačiny nelze nakoupit hotové v supermarketu, ale je nutné vložit čas do jejich přípravy, možná potom také lépe porozumí, že účelem zákona nebylo likvidovat bufety, ale změnit zaběhlé způsoby stravování ve školách, a tím v nich vytvořit zdravější prostředí.

7. Sedmá citace byla zprostředkována přímo a poprvé v textu promluvil ředitel gymnázia TL. Ten ve svých výpovědích naznačuje, že prodávat podle vyhlášky pouze zdravé jídlo se neukazuje jako reálné, protože takový sortiment je příliš omezený. Argumentuje dále (opět pomocí přímé citace) tím, že studenti chemického semináře zkoumali, co vyhovuje požadavkům vyhlášky, a zjistili, že takřka nic. Vezmeme-li v potaz, že ředitel neuvádí, jak velký sortiment potravin zkoumali, jakým způsobem toho dosáhli a že studenti chemického semináře přirozeně nedosahují odbornosti zkušených pracovníků chemických laboratoří, působí na nás tento argument poněkud méně věrohodně. Citace byly dále doplněny konstatováním autora (*A s takovou nabídkou by se obchod neuživil.*), které završuje sérii pseudoargumentů a podporuje představu, že pokud by se nakonec nějaké zdravé potraviny našly, nebude to nic platné, protože by je stejně nikdo nekoupil.
8. Další přímá citace ředitele TL tentokrát poukazuje na to, že žáci spadající do nižšího gymnázia nebudou mít do bufetu přístup.
9. Následuje nepřímá citace ředitele a provozovatelů bufetu, která opakuje již zmíněný argument o neefektivnosti vyhlášky.
10. Přímá citace druhého provozovatele bufetu SK upozorňuje na možnost obejít vyhlášku s pomocí starších studentů gymnázia.
11. První a zároveň poslední osobou, která explicitně nevyjadřuje k zákonu odmítavý postoj, je mluvčí MZ ČR. Je tedy zřejmé, že autor článku nedává příliš prostoru zdrojům s opačným míněním a nedosahuje vyváženého rozložení názorů, které je pro objektivitu zpráv nezbytné.
12. Parafráze a následná přímá citace ředitele vyjadřuje nedůvěru k vyhlášce a také nelibost, že pouhá teorie nezajistí skutečné nakupování zdravého jídla dětmi v bufetu. Poslední informace je určitě pravdivá, autor zde ovšem zapomíná sdělit, že MŠMT upozorňovalo, že cílem vyhlášky nebyly zájmy

provozovatelů. Záměrem naopak bylo vymýcení nezdravých potravin ze škol. Pokud se tedy slovy odpůrců zdravé bufety netěší příliš velké oblíbenosti, klíčem ke zlepšení situace dle našeho názoru nebude návrat k nevhodným potravinám, ale zvětšování osvěty v oblasti zdravé výživy v prostředí školy.

13. Další přímá citace ředitele upozorňuje na dopady vyhlášky do ekonomiky školy.

14. Nepřímá citace předsedkyně Asociace ředitelů gymnázií¹¹⁶ rozšiřuje tematický záběr článku i na situaci dalších škol. Následující přímá citace vyjadřuje nesouhlas s rušením dobře zavedených bufetů a unifikující předpověď, ve které byly všechny děti odsouzeny k osudu kupovat si nezdravosti jinde. V ostatních zprávách jsme však byli svědky názorů i takových dětí, které by sortiment zdravých potravin v bufetu ocenily, protože by takto měly menší přístup ke sladkostem, které by je jinak mohly lákat. Padaly také úsudky typu: „Hlad je nejlepší kuchař, proč bychom tedy neměli jíst zdravé potraviny?“ apod. Máme tedy za to, že preference dětí nejsou v tomto ohledu jednotné (např. děti, které sportovaly, se přirozeně více zajímaly o nutriční složení jídla), důležitou roli u nich hraje výchova v rodině, a proto ze strany ředitelky nebylo nejlepším řešením jejich smýšlení generalizovat.

15. V poslední přímé citaci prodavače JF se opakuje tvrzení z titulku.

Z rozboru uvedených zdrojů jsme mohli zaznamenat, že ve všech případech byli citováni lidé, jejichž pohled na danou problematiku nebyl zcela neutrální, protože v článku přirozeně zastupovali svůj vlastní zájem. Přímý vztah k autoritám (vládě) jasně vykazoval pouze mluvčí MZ ČR, ostatní citovaní spadali do kategorie „běžných občanů“, kterých se vyhláška silně dotýká každý den. RS jako předsedkyně Asociace ředitelů gymnázií nejspíše také s MŠMT komunikuje, nemyslíme si však, že by k němu měla přímý vztah. Záměrně zatajené zdroje jsme nezaregistrovali, tendence „vytvářet mlhu“ nastávala většinou spíše kvůli neuvádění veškerých podstatných informací.

¹¹⁶ Také ředitelka Gymnázia Nad Štolou.

3) Aktéři zpráv: Z kritické analýzy je poměrně dobře patrná tendence autora příběh personifikovat. Nejdůležitější aktéři korespondují s nejčastěji citovanými zdroji informací, v tomto ohledu nás tedy nečeká žádné překvapení. Hlavními aktéry zprávy jsou již zmínění 1) prodavač JF a 2) ředitel TL, na jejichž přítomnosti je zpráva založena. Ostatní aktéři 3) student Marek, 4) studentka Pavlína, 5) SK, 6) LŠ a 7) RS hrají pro výstavbu příběhu menší roli a fungují povětšinou jako postavy, jež krátce komentují vybrané události.

Aktéry explicitně neuvedené, avšak k logice zprávy neodmyslitelně patřící, reprezentuje KV a ML jako představitelé Ministerstva školství a zdravotnictví a iniciátoři vyhlášky. Explicitně zmínění aktéři příběhu nejsou součástí elit, pouze tiskový mluvčí LŠ k nim má přímý vztah.

KDE?

Pro události mikropříběhu je jejich lokace poměrně důležitá. Bufet Malostranského gymnázia reprezentuje prostor, ve kterém si žáci rádi a často nakupují svačiny a jenž by mohl být kvůli vyhlášce potenciálně zlikvidován. Díky umístění příběhu do konkrétního místa si čtenáři dokážou situaci lépe představit a také se následně snadněji ztotožňují s aktéry zprávy. Propriem explicitně označené Malostranské gymnázium se objevuje již v perexu článku, lokace zprávy se po celou dobu nemění, a děj se tedy nepřesunuje z jednoho místa na druhé. Pouze v závěru textu autor (a předsedkyně Asociace ředitelů gymnázií) hovoří o prostředí ostatních škol. Co se týče aktivit podobných vydání „pamlskové“ vyhlášky, nehraje jejich umístění zásadní roli a autor počítá se zapojením širšího zkušenostního kontextu recipientů. Nejasnosti ohledně lokace dějů v článku nevznikají, tendence „vytvářet mlhu“ v tomto ohledu nebyla zřejmá.

KDY?

1 a 2) Čas a časová struktura: Výrazy časové deixe se objevují jak v makropříběhu, tak v mikropříběhu zprávy. Časová struktura událostí nebyla pro náš text zdaleka tak zásadní, protože nedocházelo k nesmyslnému mísení mnoha různých příhod tak, aby poskytovaly věrohodný background k tvrzení z titulku. To se v našem případě neděje; můžeme naopak říci, že kompozice makro

i mikropříběhu je převážně chronologická s občasnými vysvětlujícími nebo komentujícími pasážemi, které se odehrávají nejčastěji v přítomnosti mikropříběhu a které hovoří o různých druzích událostí (minulé, přítomné, budoucí, s nadčasovou platností). Žádné výrazné posuny ani „skoky“ jsme tedy v dějové linii nezaregistrovali.

Titulek neobsahuje aktuální událost, negativní hodnocení vyhlášky ze strany prodavače má nadčasovou platnost. Tvary sloves v perexu ukazují na to, že události mikropříběhu probíhají tady a teď. Autor navozuje dojem autenticity atmosféry konkrétního gymnázia, za tímto účelem však nepoužívá pouze přezens (*ohlašuje*), ale také pretéritum vyjadřující nedávnou minulost (*odešli, nakupovali*). Přezens dokonavých sloves (*nekoupí si, zakáže*) ve spojení s příslovečným určením času (*zanedlouho*) naznačuje blízkou budoucnost studentů (článek vyšel 27. 11. 2016, nutnost dodržovat vyhlášku tedy v časovém kontextu článku nastává přibližně za měsíc).

V první části vlastní zprávy se mikropříběh odehrává v přítomnosti (*nyní, poukazuje, nabízejí, mají, nechybí, chválí, teď se kupuje...*). Komentáře aktérů zprávy zprostředkované pomocí přímých citací (Marek, Pavlína) se taktéž odehrávají v přítomném okamžiku. Příslovečné určení času *už po osmé hodině ráno* ukazuje, že produkty bufetu jsou žádané a rychle se vykoupi.

Do druhé části vlastní zprávy (mezi mezititulkem *Bufet bude prodávat jen polovině školy* a hlasováním o souhlasu s vyhláškou) byla zavedena událost vejítí „pamlskové“ vyhlášky v platnost – jedná se o hlavní událost makropříběhu (neutrálně označena 0). Následuje pokračování mikropříběhu pomocí komentující pasáže, která se uskutečňuje v přítomnosti (*vysvětluje...*), a poté vysvětlující část v přítomnosti hovořící o událostech minulých (*uvažovali, zjišťovali*).

Ve třetí části zprávy mikropříběh navazuje popisem rozhodnutí školy (pro pokračování mikropříběhu v současnosti použito gramatického minulého času) a komentující pasáží ředitele (budoucnost) a druhého provozovatele (předpověď budoucnosti).

Začátek čtvrté části je součástí makropříběhu, zaměřuje se na děj předcházející hlavní události 0 (*připravilo*), dalo by se tedy hovořit o pasáži retrospektivní. Makropříběh dále pokračuje vysvětlovací pasáží v minulosti (*byly projednány*) a budoucnosti (*ukáže,...*). Navazuje komentující pasáž mikropříběhu (ředitel

v přítomném okamžiku komentuje předpokládané budoucí události – *nezajistí*).

V poslední části zprávy mikropříběh pokračuje v přítomnosti dále (*mizí*), následuje vysvětlující pasáž nadčasové platnosti (*nařizuje, nemůžou najít*). Poté se opět objevuje ředitelova vysvětlující pasáž (v přítomném okamžiku hovoří i o minulých událostech – *měli jsme, nakupovali*) a nově komentující pasáž ředitelky RS (v minulosti hovořila o pravděpodobné budoucnosti / současnosti) a provozovatele JF (v přítomnosti komentuje nadčasovou událost).

- 3) Background:** Významná část vlastní zprávy se zaměřuje na popis pozadí příběhu. „Opravdových“ událostí v textu nenastává příliš, mnohem důležitější roli hraje detailní vykreslení backgroundu, které se velkou měrou podílí na formování názorů recipientů. Vydání vyhlášky samo o sobě nemusí působit nijak závažným dojmem, u některých čtenářů dokonce ani nemusí vzbudit pozornost, pokud však autor autenticky vyličí prostředí příběhu (krachy bufetů a následky na provozovatele) a jeho prostřednictvím silněji zapůsobí na emoce recipientů, vytvoří z „nezáživné“ informace rázem článek, který probouzí zájem.
- 4) Komentář:** Komentáře a hodnocení událostí autorem v článku také nechybí, co se ale týče výběru lexikálních prostředků, nezaregistrovali jsme nápadný odklon od nepříznačného a objektivního zpravodajského vyjadřování. Ve zprávě je možno spatřit subjektivní hodnocení autora hlavně u spojení *velmi přísný seznam požadavků*, které se nachází ve druhé části zprávy a které popisuje limity „pamlskové“ vyhlášky. Shodný přívlastek *přísný* v kombinaci s příslovečným určením míry *velmi* nám více než o skutečné situaci vypovídá o osobním hledisku autora článku. Limity vyhlášky přirozeně mohou některým lidem jako přísné připadat, v rámci zajištění nestrannosti při vytváření objektivní zprávy bychom je ale doporučovali z pozice člověka, jenž není výživový specialista, dále nehodnotit a omezit se spíše na konkrétní popis požadavků, podle kterého si každý čtenář může vytvořit svůj vlastní názor.

V posledním mezititulku (*Kvůli vyhlášce už ze škol mizí potravinové automaty*) se objevuje nevlastní předložka *kvůli*, kterou jsme zvyklí používat spíše v negativních situacích (se záporným vyzněním), přestože její význam s ohledem na kontext může být pocíťován i jako neutrální. Čtenáři ale po zavedení takového spojení mohou začít vyhlášku vnímat jako něco špatného. V tomto konkrétním případě bychom proto preferovali vyměnit nevlastní předložku s hodnotící sémantikou (ať už *kvůli, vinou, nebo díky*)

např. za předložku vyjadřující časové určení (*po zavedení vyhlášky...*), která z našeho pohledu lépe splňuje požadavek objektivity zpravodajství a působí mnohem neutrálnějším dojmem.

O konstatování autora (*A s takovou nabídkou potravin by se obchod neužil.*), které nepovažuje bufety se zdravými potravinami za potenciálně úspěšně prosperující, jsme hovořili již dříve. I toto tvrzení spadá mezi jeho méně četné explicitní projevy hodnocení, jež můžeme daleko lépe vnímat spíše z výběru citovaných zdrojů.

- 5) Pokračování:** Pokračování situace je naznačeno v poslední části zprávy, objevuje se ale také ve čtvrté části vlastní zprávy u citace tiskového mluvčího LŠ (*Resort nyní připravuje metodiku, která na konkrétních příkladech ukáže, jak bude možné vyhlášku naplňovat. Hotovo by mělo být do konce listopadu.*) a pokračuje přímou citací ředitele TL.

Za potenciální pokračování příběhu bychom mohli považovat následnou online diskuzi nacházející se na úplném konci článku. Celkem do ní bylo umístěno 905 příspěvků, ve kterých uživatelé mohli vyjádřit své mínění. Kromě druhého příspěvku se mnoho čtenářů s vyhláškou neztotožnilo, a proto by se dalo říci, že komunikační záměr autora dosáhl odezvy u valné části uživatelů, kteří se na internetu rozhodli prezentovat svůj postoj.

UDÁLOST A STRUKTURA DISKURZU

Co se týče struktury události a diskurzu, máme za to, že nejdůležitější charakteristiky byly popsány již v rámci předchozích kapitol. Jako hlavní událost funguje zavedení „pamlskové“ vyhlášky a zpráva jako taková spíše popisuje situaci, která nastává na konkrétním pražském gymnáziu. Zdroje informací jsou účelově vybírány tak, aby byly v souladu s postojem autora zprávy, a rovnovážného rozložení názorů citovaných nebylo dosaženo, protože prostor dostávají hlavně zástupci stávící se k zákonu nesouhlasně. Jako nejdůležitější aktéři zprávy se ukázali prodavač JF, kterému vyhláška komplikuje bezproblémové provozování bufetu, a ředitel TL, jenž má k novému zákonu také značné výhrady.

Text jako celek působil vcelku soudržným a koherentním dojmem. Informace byly uspořádány převážně chronologicky, a pokud se tak nedělo, situace

nastávala z důvodu zavedení vysvětlující či komentující pasáže. Co se týče kauzality prezentovaných dějů, mnohé už bylo naznačeno hlavně v analýze citovaných zdrojů. Z doteď neuvedeného bychom pro lepší představu mohli uvést např. problematické spojení vět v perexu: *Zanedlouho už si část z nich svačinu nekoupí. Škola jim zakáže vstup do bufetu kvůli pamlskové vyhlášce.* Tuto pasáž ostatně můžeme použít i jako ilustrativní doklad nedořečené a nejasně prezentované informace.

Autor se zde snaží recipientům naznačit, že škola byla na základě vyhlášky nucena některým studentům zakázat vstup do bufetu, což ale není pravda, protože vyhláška zákaz vstupu do bufetu nikomu nenařizuje. Jak se jednotlivé školy k požadavkům zákona postaví, stanovují hlavně jejich ředitelé. V našem konkrétním případě se ředitel víceletého gymnázia rozhodl ponechat v provozu původní bufet, ve kterém mohou bez problémů nakupovat žáci starší 15 let, ale mladším přístup zakázal. Měl ale i jiné možnosti, jak se situací naložit. Mohl sortiment přizpůsobit tak, aby zařízení využívali všichni žáci a aby nebylo nutné přístup kontrolovat, případně se mohl pokusit využít ke spolupráci školní jídelnu.

Text se odvíjí plynule, žádné velké skoky v něm nenastávají, neuvádění kompletních informací a následné zastření významu jsme pozorovali hlavně ve způsobu argumentace citovaných zdrojů. Další vysvětlení či doplnění tak k celkovému pochopení situace považujeme za nezbytné.

6.3 Kritická analýza druhého vybraného článku

V následující kapitole provedeme analýzu článku *Studenti se s automatem na kávu loučí minutou ticha, jiní svačí ve fastfoodu*,¹¹⁷ který se na serveru iDNES.cz objevil 4. ledna 2017, tedy přibližně měsíc po vydání předchozího analyzovaného článku. Stejně jako předešlý text spadá do rubriky Zprávy – Domácí a také u něj budeme aplikovat metodu Bellova analytického rámce. Autorkou je Lenka Štěpánková a opět se jedná o redakční text, který nebyl převzat od jiného média.

¹¹⁷ Online k dispozici zde:

http://pardubice.idnes.cz/studenti-nesouhlasí-se-zrušením-automatu-kvůli-vyhlasce-pmh-/pardubice-zpravy.aspx?c=A170104_2296419_pardubice-zpravy_msv [cit 08-03-2017]

Studenti se s automatem na kávu loučí minutou ticha, jiní svačí ve fastfoodu¹¹⁸

Od začátku roku už si děti ve školách nenakoupí sladkosti ani jiné nezdravé potraviny. Takzvaná pamlsková vyhláška však čelí kritice, že je příliš přísná a povede k tomu, že děti si v obchodech kolem škol nakoupí potraviny ještě nezdravější, než jaké si dříve mohly koupit přímo ve škole.

Chybějící automaty na cukrovinky a sladké limonády, bufety s okleštěným sortimentem. Tak to v současné době vypadá ve školách v kraji. Takzvaná pamlsková vyhláška, která zakazuje prodej nezdravého jídla a pití ve školách, sice vstoupila v platnost už loni v září, provozovatelé školních bufetů však měli do konce roku čas, aby mohli své zboží doprodat.

Příkladem je třeba Gymnázium Dašická v Pardubicích. Kromě téměř nevyužívaného nápojového automatu od Coca-Coly zde ale zmizel i automat na kávu a horkou čokoládu. Proti tomu zde dokonce vznikla petice. V pondělí 9. ledna navíc studenti chtějí za „kofeinového přítele z Dašáku“ držet minutu ticha.

„Přijďte s námi uctít památku naší zesnulé Dagmar, která byla sprostě zavražděna poslední školní den roku 2016. Pieta a s ní i minuta ticha se bude konat 9. ledna 2017 od 9.50 do 9.51 o velké přestávce na místě, kde naše zesnulá přítelkyně stávala. Pokud se nemůžete dostavit, je možno držet neoficiálně minutu ticha kdekoli,“ stojí na facebookové stránce školy.

Někteří rodiče na nové vyhlášce nevidí nic špatného. „Omezení sladkostí mi nevádí. Moji synové bufet ani automat moc nevyužívali,“ uvedla Gabriela Gutwirthová.

Podle ředitele gymnázia Luděk Buriana je však takzvaná pamlsková vyhláška až zbytečně přísná. „Nejsem pro, aby se ve školách prodávaly nezdravé potraviny, jako jsou chipsy, je ale nesmysl, že si děti nemohou koupit třeba piškoty. Sám jsem dětem do školy dával tatranky a nic se jim nestalo,“ uvedl Burian s tím, že studenti nyní akorát navštíví obchody v okolí školy, které nabízejí ještě nezdravější sortiment.

Podobný problém řeší i na Základní škole Bratranců Veverkových v Pardubicích. V její blízkosti totiž navíc stojí McDonald's.

„Zrušili jsme automat, protože do něj nebylo co dát tak, aby to splňovalo kritéria vyhlášky. Děti si ale sladkosti stejně přinesou z domu a na snídani se staví v McDonald's. Rodiče jsou nespokojení. Samotná myšlenka té vyhlášky není špatná, ale takto silná regulace není úplně vhodná,“ řekl ředitel školy Leoš Šebela.

Přímo ve škole proto vyrábí zdravé svačiny, které si pravidelně kupuje asi deset procent dětí, nepravidelně zhruba šedesát procent.

Svačiny podávají v jídelně, která je mimo budovu školy

Podobný přístup mají i na svitavské základní škole T. G. Masaryka. Tam si ale děti musí pro svačinu dojít do školní jídelny, která není součástí budovy školy. Svačiny tak splňují požadavky na nutriční výživu, už však nemusí plně vyhovovat přísným požadavkům ministerstva školství.

„Prodávají tam takové věci, které vedou děti ke zdravému životnímu stylu a splňují, že pro dítě nejsou extrémní zátěží,“ uvedl ředitel školy Jiří Sehnal. Aby se služba neminula účinkem a děti si za peníze od rodičů nekupovaly cukrovinky v blízkém obchodě, rodiče školákům nabíjí peníze na čip, kterým školáci platí i obědy.

Někteří odborníci naopak novou vyhlášku vítají. „Je to rozhodně krok správným směrem, protože se alespoň začaly dělat první kroky k tomu, aby se stravování dětí nějakým způsobem ozdravilo. I kdyby to teď v první fázi mělo zhoršit dostupnost potravin, které vysloveně škodí zdraví,“ řekl specialista na zdravou výživu Petr Havlíček.

Podle něj má totiž velká část potravin, které děti dnes konzumují, vysokou energetickou hodnotu. „Zároveň je tam vysoký podíl živin, které prokazatelně škodí zdraví. To znamená cukry, soli a nadbytek nasycených mastných kyselin. Jsou tam i další tuky, které jsou z nutričního hlediska nevhodné. Taková

¹¹⁸ Článek byl stažen z databáze Anopress.

CO?

1) Titulek: Stejně jako v předchozím článku jako zastřešující hypertéma a makroudálost funguje zavedení vyhlášky jako takové. V titulku se objevují dvě dílčí mikroudálosti, a sice 1) loučení s automatem na kávu a 2) svačení ve fastfoodu. S vysokou pravděpodobností tedy i v tomto článku můžeme očekávat spíše popis atmosféry na jednotlivých školách po zavedení vyhlášky než zprostředkování zcela nových a aktuálních informací.

Výpověď v titulku má také svůj komunikační záměr. Postoj k prezentovanému tématu je zřejmý už ze dvou subjektivních charakteristik vyhlášky: 1) „pamlsková“ vyhláška likviduje bufety a automaty (studenti kvůli ní přicházejí o svůj oblíbený a drží za něj minutu ticha) a 2) „pamlsková“ vyhláška není efektivní (svačení ve fastfoodu).

2) Perex, úvod: V perexu se nové události neobjevují, autorka zde tematizuje makroudálost 1) nemožnost koupit od ledna 2017 nezdravé pokrmy, následně pokračuje popisem vyhlášky (čelí kritice, protože je přísná) a deskripcí následků jejího zavedení (nákup nezdravého jídla v jiných obchodech blízko školy).

3) Události: První odstavec vlastní zprávy zjednodušeně a za užití subjektivních dojmů popisuje prostředí škol v Pardubickém kraji a objektivním způsobem „pamlskovou“ vyhlášku. V druhém odstavci je jako příklad uvedeno Gymnázium Dašická v Pardubicích, dostáváme se tedy do prostředí konkrétní vzdělávací instituce a můžeme předpokládat, že v textu budou následovat spíše mikroudálosti odehrávající se na půdě školy.

Jako mikroudálost 1) je zavedeno zmizení oblíbeného automatu na kávu a horkou čokoládu. Následuje 2) petice žáků školy a 3) držení minuty ticha.

Třetí odstavec byl věnován pozvánce na minutu ticha, stále se tedy pohybujeme v konkrétním prostředí mikropříběhu. Čtvrtý odstavec zprostředkovává pozitivní názor rodiče na vyhlášku a pátý mínění ředitele gymnázia. V následujících třech odstavcích se popisuje situace na Základní škole Bratranců Veverkových v Pardubicích, začíná zde nový mikropříběh (číslo 2), který obsahuje mikroudálost 1) zrušení automatu, 2) nespokojenost rodičů, 3) vyrábění zdravých svačin.

Mikropříběh číslo tři se tentokrát odehrává na svitavské základní škole. Je v něm popsáno, jak situaci s vyhláškou vyřešili zde – děti svačiny kupují ve školní jídelně, která není součástí školy, a využívají dobíjecích čipů, ze kterých si jídlo kupují. Poslední dva odstavce vyjadřovaly stanovisko výživového odborníka Petra Havlíčka.

Jak už bylo řečeno, zpráva jako taková žádné nové události nepřináší. Jako hlavní událost funguje zavedení vyhlášky, což je fenomén, který je čtenářům již dobře známý z jiných zpráv. Cílem článku tedy nebylo přinést zcela nové informace, ale popsat, jak se jednotlivé školy se zákonem vyrovnávají, a demonstrovat to následně na konkrétních příkladech.

- 4) Titulek, úvodní odstavec a příběh:** Titulek a úvodní odstavec jsou spojeny zavedením „pamlskové“ vyhlášky. Dalo by se říci, že úvodní odstavec událost popisuje v obecnější rovině, zatímco titulek článku se v první části zaměřuje na konkrétní situaci na daném gymnáziu. Druhá část titulku obsahuje obecné tvrzení (*jiní svačí ve fastfoodu*), které bez další konkretizace působí dojmem, že takových studentů je spousta a že svačí během přestávek v době vyučování. Ve vlastní zprávě máme možnost zjistit, že titulek má pravděpodobně na mysli studenty základní školy Bratranců Veverkových, v jejíž blízkosti stojí McDonald's. Argumenty založené na tom, že si děti o přestávce koupí sladkosti v jiných obchodech či že se mohou najíst v rychlém občerstvení, se však nezakládají na pravdě. Školní řád totiž dětem do patnácti let zakazuje během přestávky (kromě obědové) opustit areál školy. Je samozřejmě možné, že se děti půjdou nasnídat do McDonald's ráno před začátkem vyučování, regulovat takovou situaci by ale zodpovědnou výchovou měli spíše rodiče. Škola se může pokusit vytvořit zdravé prostředí v místech, která spadají do její kompetence, nenese ale dle našeho názoru zodpovědnost za podniky, které se nacházejí v jejím okolí.

V úvodním odstavci je pak napsáno, že vyhláška čelí kritice a povede k tomu, že si děti v obchodech kolem škol nakoupí ještě nezdravější potraviny. Tato hypotéza je však v titulku za použití obecného konstatování (*jiní svačí ve fastfoodu*) prezentována jako situace, která již nastala/nastává. Z výše uvedených důvodů proto použitou generalizaci považujeme za účelovou a vykazující manipulativní potenciál.

Stejně jako v předchozím analyzovaném článku titulek poměrně věrohodně reprezentuje příběh zprávy (nad reálnou situací bychom opět mohli polemizovat) a v titulku a úvodním odstavci se neobjevuje informace, kterou by vlastní zpráva opomíjela. Tvrzení z titulku jsou ve zprávě naopak rozvíjena za použití subjektivních úsudků vybraných ředitelů škol.

KDO?

1) **Atribuce:** Autorka zprávy byla uvedena na konci článku, jde o Lenku Štěpánkovou.

2) **Zdroje:** Z provedené analýzy jsme zjistili, že autorka až na jeden případ zdroje původních tvrzení uvádí. Hned první příklad však představuje výjimku.

1. „*Vyhláška čelí kritice, že je příliš přísná a že povede k tomu, že...*“. Jedná se o obecné tvrzení, kterému nebyl přiřazen žádný konkrétní zdroj. Nemyslíme si, že by jej autorka záměrně chtěla zatajit, ale že počítá se zapojením zkušenostního kontextu recipientů, kteří tuší, že je zde odkazováno hlavně na ředitele škol, případně provozovatele bufetů. Uvedený příklad nám může posloužit také jako názorná ukázka toho, že definovat výpověď jako nepřímou citaci, či zprostředkování mluvního aktu nemusí být vždy zcela jednoznačné. Pokud by věta byla kratší (*Vyhláška čelí kritice.*), máme za to, že bychom ji mohli charakterizovat jako zprostředkování mluvního aktu. Pokud je však věta dále rozvíta pomocí vedlejších vět přívlastkových, pocítujeme ji spíše jako nepřímou citaci. Rozdíl mezi těmito dvěma typy promluv tak vnímáme hlavně v poněkud obecnějším charakteru mluvních aktů.

2. V případě spojení „kofeinový přítel z Dašáku“ neslouží uvozovky pouze jako typografické označení přímých citací. Přestože by teoreticky mohly signalizovat přímou citaci studentů školy, předpokládáme, že se jedná spíše o nadsázku. Z lexikálního hlediska bychom pak takové spojení slov označili jako familiární přezdívku vyjadřující blízký vztah studentů k automatu. Příznakové substantivum *Dašák* jako expresivní univerbismus vzniklo z důvodu jazykové ekonomie (z Gymnázium Dašická).

3. Přímá citace studentů gymnázia převzatá z facebookových stránek školy (*Přijďte s námi uctít...*) byla bohatá na expresivní hyperbolická obrazná pojmenování (*uctít památku naší zesnulé Dagmar; byla sprostě zavražděna;*

zesnulá přítelkyně), příznakové rovněž bylo následující použití propria pro označení automatu (*zesnulá Dagmar*). Dále byla zdůrazněna skutečnost, že automat pro studenty reprezentoval důležitou součást školního prostředí; věc, ke které si za doby studií vlivem častého používání vytvořili kladný vztah. Žáci proto nabyli dojmu, že na nich (a na automatu) bylo spácháno bezpráví, když byl „sprostě zavražděn“ (zde odkazují na zavedení vyhlášky a nutnost odstranit nápoje obsahující kofein), rádi by proto svou „soustrast“ vyjádřili pietní minutou ticha.

Z uvedené citace je zřejmé, že se jedná o recesi studentů, na kterou bychom měli nahlížet s nadsázkou. I přesto z ní ale vyplývá, že postoj studentů k vyhlášce je negativní. Otázkou tedy zůstává, z jakého důvodu autorka věnuje jeden odstavec zprávy poměrně subjektivně zabarvenému facebookovému příspěvku, který se nachází na stránce školy. Motivem může být snaha přiblížit a konkretizovat (ač neobjektivním způsobem) situaci ve škole, nebo záměrný výběr původních zdrojů tak, aby korespondovaly s autorčiným komunikačním záměrem. Ať už se jedná o možnost první, či druhou, je zřejmé, že až dosud produktor spíše rezignoval na nezaujaté zprostředkování nových a aktuálních informací s celospolečenským dopadem a vlivem.

4. V dalším odstavci autorka dává příležitost promluvit i ženě, jejíž stanovisko k vyhlášce je kladné. Jedná se o matku studentů školy, která vyjadřuje své mínění, a v rámci zprávy o první zdroj, který explicitně vyjádřil souhlas s vyhláškou.

5. Následuje nepřímá citace ředitele školy LB. Ta je doprovázena přímou citací („*Nejsem pro, aby se ve školách prodávaly nezdravé potraviny, jako jsou chipsy, je ale nesmysl, že si děti nemohou koupit třeba piškoty. Sám jsem dětem do školy dával tatranky a nic se jim nestalo.*“), ve které se ředitel pokouší argumentovat vlastní rodičovskou zkušeností založenou na reálné praxi.

Konzumace tatranky nemá samozřejmě na dítě devastační účinky (pokud není alergické na nějakou část jejího složení). Problém ale nastává právě se spojením *občasná konzumace*. Pokud si děti místo nutričně hodnotné svačiny do školy každý den přinášejí sladkosti, které rodiče považují za adekvátní náhradu normálního jídla, mohou právě u nich následně vzniknout zdravotní potíže.

Nadbytečný přísun sladkostí prokazatelně poškozují zdraví (některé symptomy

nemocí dokonce na první pohled se stravováním ani nemusí být spojovány) a může vést až k dětské obezitě. Podle výživového experta¹¹⁹ je dle statistiky 30 až 40 % českých dětí obézních a zhruba 20 až 25 % dětí ze své obezity „vyroste“, což znamená, že asi 80 % obézních dětí se i v dospělosti potýká s problémy s váhou, která pak může ještě dále narůstat.¹²⁰ Zdraví populace je navíc svázáno i s ekonomikou státu a zdravotním pojištěním. Pokud by tedy procento obezity u českých občanů narůstalo, zvyšovala by se také onemocnění s ní související (vysoký krevní tlak, cukrovka, kožní problémy atd.) a následně náklady státu na léčbu těchto nemocí. Myslíme si proto, že v otázce zavedení „pamlskové“ vyhlášky se nejedná pouze o represivní snahu autoritativně nařizovat rodinám, co jejich děti mohou, či nesmí jíst, ale o snahu celkově vylepšit zdravotní vizi české populace.

Odstavec zaměřený na zprostředkování ředitelova názoru po užití přímé citace plynule navazuje citací nepřímou (...*vedl s tím, že studenti nyní...*), ve které narážíme na již dobře známý argument o koupi nezdravostí jinde.

6. Další přímá citace pochází od ředitele Základní školy Bratranců Veverkových LŠ. Hovoří o neefektivitě zákona a nespokojenosti rodičů. Je příznačné, že ředitel školy jako odpůrce vyhlášky zmiňuje hlavně rodiče, kteří jsou nespokojení, ve své výpovědi generalizuje (*Rodiče jsou nespokojení.*) a opomíjí ve větě přívlastek či jiné větné členy (*někteří, mnozí, většina, menšina, jisté procento rodičů žáků školy apod.*), kterými by větu rozvinul, konkretizoval, a tím uvedl situaci na pravou míru. Typické dále bylo užití shodného přívlastku *silná* ve slovním spojení *silná regulace*, která stejně jako v předchozí analýze vypovídá mnohé o subjektivním názoru ředitele (a vlastně i autorky) na vyhlášku. Ředitelé škol a provozovatelé bufetů vyhlášku často vnímají pouze ve svém důsledku (regulace potravin, zavírání bufetů), méně často se pak zamýšlejí nad tím, proč tato regulace byla nutná a jak je vlastně možné, že zahrnovala tak velké množství potravin, které se v bufetech běžně prodávaly. V případě spojení *silná regulace* je užitečné doplnit, že přívlastek vyjadřující hodnocení vychází také z našeho zkušenostního a kulturního kontextu. Typická

¹¹⁹ Rozhovor s P. Havlíčkem (vychází ze statistik Světové zdravotnické organizace) v DVTV zde: <https://video.aktualne.cz/dvtv/havlicek-lidi-maji-vanoce-jako-svatky-obzerstvi-musi-zjistit/r~1bf8a846c83811e683bb002590604f2e/?redirected=1502534514> [cit 08-05-2017]

¹²⁰ Další statistiky spojené s obezitou možno dohledat např. na stránkách Eurostatu zde: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/> [cit 08-05-2017]

česká kuchyně se přirozeně od zahraničních liší, zavedení „striktnějších“ norem v oblasti školního stravování je zde poměrně novou skutečností. V podobných případech nemusí být na škodu srovnat zdejší situaci s tou zahraniční. Co se týče automatů na kávu nebo potraviny, byly zcela vykázaný (oproti ČR, kde jsou regulovány předpisy) ze školních chodeb např. na Kypru, ve Francii, Dánsku nebo ve Slovinsku. Doporučení ohledně školního oběda jsou pečlivě předepsaná v Maďarsku, Německu, Španělsku, Velké Británii či Bulharsku, kde všude by např. smažený řízek byl nemyslitelný a kde jsou v jídelnách povinné zásobníky s čistou vodou. Regulace dětského stravování tedy v Evropské unii rozhodně není konceptem novým ani výjimečným. U hodnotících přívlastků je proto užitečné brát v potaz, že např. Francouz či Španěl by mohl svačinu připravenou dle norem vyhlášky a označenou Čechem jako *zdravou* či *dietní* považovat za zcela *normální* či *běžnou*.

7. Další přímá citace pochází opět z úst ředitele školy, tentokrát ze svitavské ZŠ T. G. Masaryka. Ten zmiňuje, že děti kupují svačiny v jídelně, která není součástí školy, a nemusí tak plnit předpisy vyhlášky. Ujišťuje dále, že jsou v ní prodávány věci, které vedou děti ke zdravému životnímu stylu a splňují, že pro dítě nejsou extrémní zátěží. Ve zprávě však nebylo blíže konkretizováno, o jakých potravinách se hovoří. Zda záměrně, či ne, nedokážeme z textu s jistotou zjistit.

8. V případě tvrzení *Někteří odborníci naopak novou vyhlášku vítají* jsme zaregistrovali Faircloughovo zprostředkování mluvního aktu. Tato věta také uvozuje přímou citaci výživového poradce, druhé osoby článku, která explicitně zastává k zákonu kladné stanovisko.

9. Autorka věnovala názoru výživového poradce dva odstavce. Ten druhý začíná jeho nepřímou citací (*podle něj má totiž...*) a pokračuje opět citací přímou. V závěru článku tedy dostal relativně velký prostor k vyjádření svého mínění, možná s cílem vyvážit až doteď poměrně jednostranně prezentovanou zprávu. Počet slov, které pronesly osoby souznící s vyhláškou, oproti těm, jež vyjádřili její kritici, ale vyvážený nebyl.

Se sémantikou verb dicendi se v textu pracovalo objektivním způsobem, v uvozovacích větách u přímých citací se nejčastěji objevovaly nepříznačkové tvary *řekl* a *uvedl*. Manipulativní potenciál jsme tedy v tomto případě

nezaregistrovali. Zdroje informací nevykazovaly přímý vztah k autoritám (vládě), jednalo se o „běžné“ občany, v případě výživového specialisty o osobnost mediálně známou např. z programů *Jste to, co jíte* nebo *Souboj v těžké váze*.

3) Aktéři zpráv: Při analýze článku se ukázala silná tendence autorky příběh personifikovat. Asi nejzřetelnějším dokladem tohoto jevu byla pasáž ve třetím odstavci vlastní zprávy, ve které se nacházel příspěvek žáků školy o minutě ticha za „zesnulý“ automat. Nejdůležitějšími aktéry zprávy byli 1) ředitelé škol (LB, LŠ, JS) a 2) anonymní dav studentů, kteří spadali do kategorie „odpůrců vyhlášky“ a kteří ve zprávě dostali nejvíce prostoru vyjádřit své mínění. Důležitým aktérem byl také 3) nutriční specialista reprezentující opačné stanovisko k vyhlášce. Poslední aktérkou příběhu byla 4) matka studenta, která ale pro jeho výstavbu hrála mnohem menší roli. Žádný z těchto aktérů nebyl součástí elit. Stejně jako v předchozí analýze ale i zde musíme počítat s explicitně neuvedenými aktéry, a sice s bývalými ministry školství a zdravotnictví.

KDE?

Co se týče lokace mikropříběhů, v úvodním odstavci je děj zasazen do prostředí různých škol v Pardubickém kraji a již v prvním odstavci vlastní zprávy jsme subjektivním způsobem do tohoto prostředí situování (*Chybějící automaty na cukrovinky a sladké limonády, bufety s okleštěným sortimentem. Tak to v současné době vypadá ve školách v kraji.*). Ve druhém odstavci jako prostor příběhu funguje Gymnázium Dašická, v jehož popise je nastíněn regulativní charakter vyhlášky, která se „nezastaví před ničím“ a likviduje dokonce i školní automat na kávu. Druhý mikropříběh je situován do ZŠ Bratranců Veverkových a ten třetí do svitavské ZŠ T. G. Masaryka a její školní jídelny. U posledních dvou odstavců, v nichž hovoří odborník na výživu, lokace událostí nehrála zásadní roli. Příběh tedy nebyl umístěn pouze na jedno místo, jako tomu bylo v přechozí analýze, a děj se přesouval z jednoho místa na druhé. Nejasnosti ohledně lokace událostí v článku nevznikají, je zcela jasné, kde se příběh odehrává. Cílem autorky pravděpodobně bylo popsat prostředí co největšího množství škol, a takto celou situaci zpřístupnit a zkonkretizovat

KDY?

Stejně jako v prvním analyzovaném článku i zde byl příběh prezentován chronologicky, objevovaly se časté vysvětlující nebo komentující pasáže (z pohledu autorky či hlavních aktérů zprávy) a neodhalili jsme ani záměrné posuny a „skoky“ v dějové linii.

1 a 2) Čas a časová struktura: Události označené v titulku odkazují k mikropříběhu číslo 1. Verbální tvary *loučí* a *svačí* (prézens gnómický) nevyjadřují aktuálně nastávající okamžik, ale spíše obecný/mimočasový děj. U prvního tvaru (porovnáno s momentem napsání článku) reálná situace nastane v budoucnu, u druhého tvaru již bylo zmíněno, že hypotéza dopadů do budoucnosti je prezentována jako skutečnost, která již nastala/nastává.

Na zajímavou kombinaci výrazů časové deixe jsme narazili v perexu, kde bylo kombinováno příslovečné určení času vyjadřující minulost (*od začátku roku*) s budoucím časem dokonavého slovesa (*nenakoupí si*). Stejná textová pasáž nás uvádí do kontextu, vysvětluje okolnosti zavedení vyhlášky a hovoří o událostech nadčasové platnosti, které jsou dále spojovány s dopady do budoucnosti (*povede k tomu, že...; nakoupí si*) a srovnávány s minulými událostmi (*než jaké si dříve mohly koupit přímo ve škole*).

První odstavec vlastní zprávy obsahuje autorčinu pasáž komentující přítomnost (*v současné době*) a pasáž vysvětlující hovořící o přítomnosti (*zakazuje*) a minulosti (*vstoupila v platnost už loni v září; měli do konce roku čas*). Události prvního mikropříběhu spadaly do minulosti (*zmizel; vznikla*) a v časovém kontextu napsání zprávy také do budoucnosti (*v pondělí 9. ledna; chtějí držet*). Přímá citace ukazovala na současnost a nedávnou minulost (*stojí na stránce školy*) a obsahovala události budoucí (*přijďte; bude se konat*) i minulé (*stávala*).

V textu následovala komentující pasáž autorky nadčasové platnosti (*nevidí*) a přímá citace matky studentů školy v minulosti komentující svůj názor (ten se skládal z obecného konstatování a vlastní minulé zkušenosti). Ředitel LB v minulosti také komentoval události nadčasové platnosti (*Nejsem pro, aby se ve školách prodávaly...*), vlastní zkušenost z minulosti (*dával jsem*)

a hypotetickou budoucnost (*navštíví*).

Druhý mikropříběh začínal tímto odstavcem (*Podobný problém řeší i...*) a z časového hlediska bychom tvar prvního verba *řeší* mohli chápat jako poměrně aktuální událost vzhledem k době napsání článku. Slovesný tvar *stojí* ukazuje na minulost mající dopady do současnosti. Ředitel LŠ potom v minulosti komentoval události minulé (*zrušili jsme*) a nadčasové (*myšlenka vyhlášky není špatná*). Odstavec pokračoval komentující pasáží obsahující příslovečné určení času vyjadřující frekvenci (*pravidelně kupuje*).

Text pod mezititulkem zprávy spadl do kompetence mikropříběhu číslo tři. Komentující pasáž autorky hovořila o současných událostech (*svačiny splňují; nemusí vyhovovat*), komentující pasáž ředitele v minulosti taktéž (*prodávají; platí*). Poté autorka opět komentuje současné události (*vítají*) a výživový odborník v minulosti opatřil komentářem události nadčasové (*je to krok; prokazatelně poškozuje*), minulé (*začaly se dělat kroky*) a hypotetické (*i kdyby to mělo zhoršit*).

- 3) **Background:** Zpráva je na popisu pozadí příběhu založena. Detailní vykreslení backgroundu je v ní mnohem důležitější než přinést novou informaci, a to se (stejně jako v předchozí analýze) velkou měrou podílí na formování názoru recipientů.
- 4) **Komentář:** Co se týče výběru lexikálních prostředků, ve vlastních komentářích autorky odklon od nepříznakového vyjadřování nebyl značný. Subjektivní hodnocení autorky však bylo možno postřehnout již v úvodu (prvním odstavci) vlastní zprávy (*Chybějící automaty na cukrovinky a sladké limonády, bufety s okleštěným sortimentem. Tak to v současné době vypadá ve školách v kraji.*), ve kterém si implicitně jako hlavní charakteristiku vyhlášky zvolila její restriktivní charakter. Do nepříznakového lexika nespadá ani „*kofeinový přítel z Dašáku*“, název *Dašák* však s největší pravděpodobností nevymyslela autorka článku, ale jde o užívaný studentský slang. Užití uvozovek navíc naznačuje odstup a signalizuje jeho expresivní charakter.

Facebookový příspěvek na stránkách školy obsahoval řadu obrazných pojmenování přirozeně vyjadřujících postoj studentů, opět jej však vymysleli žáci dané vzdělávací instituce. Hodnotící postoj autorky k vyhlášce je tak v článku přítomen spíše na základě rozhodnutí učinit tento příspěvek

součástí vlastní zprávy. Jako projev jejího subjektivního stanoviska můžeme také hodnotit i slovní spojení *přísným požadavkům Ministerstva školství*. Osobně bychom doporučovali v rámci zachování objektivity hodnotící přívlastek *přísný* zcela vynechat.

- 5) Pokračování:** Pokračování situace bylo naznačeno v citacích hlavních aktérů zprávy a také v perexu (*povede k tomu, že...*). V přímých citacích se konkrétně jednalo o vyjádření ředitelů 1) *studenti nyní akorát navštíví obchody v okolí školy, které nabízejí ještě nezdravější sortiment* a 2) *děti si ale sladkosti stejně přinesou z domu a na snídani se staví v McDonald's* a o komentář výživového poradce 3) *i kdyby to teď v první fázi mělo zhoršit dostupnost potravin*.

Server iDNES.cz dává čtenářům zpráv příležitost se k nim na jejich konci vyjádřit. Tentokrát bylo v online diskuzi umístěno třicet jedna příspěvků, což je podstatně méně než u prvního článku (*Paskvil, říká...*), který z časového hlediska také vyšel o měsíc dříve. Je tedy zřetelné, že v tomto případě zájem čtenářů o dané téma klesl, což je z našeho pohledu způsobeno i absencí opravdu nové a relevantní události v článku. Pro některé komentáře diskutujících byl také příznačný jejich vulgární charakter (*Je to jen další výplod našich dobroserů z parlamentu. Docílí tím jen to, že si děti a studenti budou kupovat možná ještě horší věci mimo školu.*).

Po přečtení názorů v diskuzi jsme nabyli dojmu, že čím menší informovanost o „pamlskové“ vyhlášce diskutující měli, tím radikálněji formulovali na internetu svá přesvědčení. Nemůžeme ale tuto teorii podpořit žádným dalším argumentem, protože jsme v této oblasti žádný výzkum neprováděli. Myslíme si ale, že anketa zaměřená na informovanost diskutujících (v oblasti vyhlášky) a její následné porovnání s jednotlivými komentáři by mohlo přinést zajímavé výsledky.

UDÁLOST A STRUKTURA DISKURZU

Vzhledem k tomu, že v poslední části analýzy oba články vykazovaly mnoho společných vlastností, které byly již dříve uvedeny, jsme se rozhodli, že na tomto místě nebudeme opakovat stejné informace. Kompletní souhrnnou charakteristiku i s popisem struktury diskurzu totiž poskytneme i v závěru práce.

7. Závěr

Cílem diplomové práce bylo prozkoumat způsoby, jakými internetový zpravodajský server iDNES.cz konstruoval mediální obraz uvedení tzv. „pamlskové“ vyhlášky v platnost, a pomocí kritické analýzy vybraných komunikátů textové publicistiky poukázat na případné nedostatky v objektivním předávání informací ve veřejném prostoru. Za tímto účelem jsme podrobili kvantitativní a kvalitativní analýze vybrané články serveru rubriky Zprávy, jejichž hlavním tématem byla „pamlsková“ vyhláška. Ještě před provedením analýz ale bylo nutné charakterizovat základní body vyhlášky a popsat prostředí, ve kterém články na serveru iDNES.cz vznikaly, a zasadit takto událost do širšího časoprostorového a společenského kontextu.

V první ze zmíněných analýz (kvantitativní) jsme pracovali s širokým korpusem textů, konkrétně s pětadvaceti komunikáty vydanými v rozmezí od září roku 2016 do května roku 2017. Tento celek byl tvořen třiadvaceti zprávami textové publicistiky a dvěma zprávami publicistiky mluvené. Pomocí kvantitativní analýzy jsme zjistili, že 24 % článků se k vyhlášce stavělo souhlasně, 36 % neutrálně a 40 % odmítavě.

Výsledek ukázal, že největší procento článků tvořily ty, jejichž konečné vyznění a hodnocení vyhlášky působilo jako negativní. Tato situace často nastávala vlivem absence různorodosti užitých zdrojů (chybějící názory lékařů, odborníků na výživu, neuvedené statistiky týkající se obezity mládeže), případně kvůli jejich nevyváženému rozložení. Zároveň z výsledných dat můžeme vyčíst, že 36 % článků zaujímal k vyhlášce neutrální postoj. Tyto články z našeho pohledu mnohem lépe splňovaly kritéria nepředpojatého informování o určité události, protože jejich konečné vyznění nebylo zcela jednoznačné a komunikační záměr autorů textu jednostranný. V článcích charakterizovaných jako neutrální většina citovaných explicitně nevyjadřovala ani kladný, ani záporný postoj (zmiňovali např. aktualizaci vyhlášky), případně v nich byly rovnoměrně zastoupeny různé typy názorů.

Pouze 24 % článků představovaly takové, které s vyhláškou souhlasily. Kladný postoj přitom vyjadřovali převážně odborníci na dané téma (výživoví specialisté, iniciativy a programy zaměřené na ozdravení školních jídelen a bufetů, většina lékařů a pediatriů, zástupci krajských hygienických stanic apod.), MŠMT ČR a MZ ČR.

Argumenty těchto zdrojů vycházely z nezávislého průzkumu odborníků krajských hygienických stanic a přikládali snaze o zdravý životní styl velkou důležitost.

Kvantitativní analýzu jsme prováděli s cílem celkově zajistit větší objektivitu práce, pomohla nám ale také udělat si lepší představu o argumentaci jednotlivých aktérů a hlouběji proniknout do aktuálního společenského kontextu, což se ukázalo jako důležité při následných kritických analýzách diskurzu, které tvořily nejpodstatnější část naší práce.

U kritické diskurzivní analýzy jsme pracovali s mnohem menším rozsahem textů (se dvěma) a byly do ní zahrnuty produkty pouze psané publicistiky (ne mluvené). Analýzy jsme provedli s pomocí metody Bellova analytického rámce.

První i druhý analyzovaný text se vyznačovaly velkým množstvím společných rysů – hypertématem obou textů bylo zavedení vyhlášky jako takové, zprávy samotné subjektivně popisovaly atmosféru na jednotlivých školách. V tomto ohledu bylo příznačné, že autoři článků tematicky stavěli své texty převážně na deskripci konkrétního fungování jednotlivých škol po zavedení zákona, méně pak na analýze důvodů, které k němu vedly, případně na reflexi budoucího vývoje či komparaci aktuální situace s poměry v zahraničí. V první zprávě byl děj zasazen do prostředí Malostranského gymnázia, v té druhé se přesouval do tří různých lokací Pardubického kraje. Struktura obou diskurzů byla založena na detailním vykreslení backgroundu, typická byla tendence autorů příběh personifikovat. Oba tyto rysy můžeme považovat za charakteristické pro fenomén infotainmentu.

Co se týče zdrojů informací, v prvním článku nebylo dosaženo rovnovážného rozložení názorů citovaných a prostor dostávali hlavně zastánci odmítavého postoje k vyhlášce. Zdroje informací byly dále účelově vybírány tak, aby korespondovaly se stanoviskem autora zprávy. Ve druhém článku dostaly osoby s odlišným smýšlením větší prostor se projevit (v závěru např. dva odstavce věnovány prohlášení výživového poradce), i přesto však vyváženého rozložení názorů autorka nedocílila.

Oba texty na nás působily poměrně soudržným a koherentním dojmem, informace byly uspořádány převážně chronologicky, neobjevili jsme ani záměrné skoky v časové linii událostí. Neuvádění kompletních informací a následné zastření významu jsme pozorovali hlavně ve způsobu argumentace citovaných zdrojů a absenci dat

zaměřených na obezitu českých dětí. Zcela chybělo explicitní propojení zdravotního stavu populace se státem hrazenými náklady na léčbu různých onemocnění. Články obecně poskytovaly recipientům jen omezené množství jednostranně prezentovaných informací, a proto jejich následné doplnění vnímáme jako potřebné.

Vypěstovat kritický náhled při čtení mediálních textů jakékoli proveniencí je jistě žádoucí u všech členů populace nehledě na věk, pohlaví či např. dosažené vzdělání. Důležitost této schopnosti přisuzuje i vláda České republiky (MŠMT), která od roku 2004 na základních školách i gymnáziích zavedla rámcové vzdělávací programy a v nich tzv. průřezová témata, mezi která patří také Mediální výchova.

Soustavná příprava na orientaci v masové mediální produkci se stává samozřejmou součástí vzdělání vyspělých společností, a současný člověk by tedy dle našeho názoru měl být vybaven poznatky a dovednostmi, které mu umožní s mediálními výtvary účelně a poučeně nakládat a zároveň odhalit potenciální oblasti mediální produkce, které se jím snaží skrytě manipulovat. Kritické čtení umožňuje zpracovávat mediální produkty s vědomím toho, jak jsou konstruovány a s jakým komunikačním záměrem jsou nabízeny veřejnosti, a podporuje schopnost účinné argumentace a svobodného rozhodování v rovině občanského života na základě kritického vyhodnocení nabídnutých informací. Usnadňuje orientaci v současném světě, posiluje lidskou sebereflexi, umožňuje nacházet místo ve společnosti, zvyšovat citlivost vůči kulturním rozdílům, učit se rozumět odlišnostem a v neposlední řadě také rozeznat kvalitu a relevantnost různých informačních zdrojů.

Anotace

Jméno a příjmení: Šárka Hamrusová

Název katedry a fakulty: Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Kritická diskurzivní analýza aplikovaná na téma "pamlskové" vyhlášky (na materiálu vybraných článků internetového zpravodajského portálu iDNES.cz)

Vedoucí práce: Mgr. Jindřiška Svobodová, Ph.D.

Počet znaků: 138 825

Počet stran: 63

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 29 knižních publikací, 43 internetových zdrojů

Klíčová slova: diskurz, kritická analýza diskurzu, fungování masmédií, struktura zpráv, analytický rámec, text a kontext, objektivita ve zpravodajství, server iDNES.cz

Anotace:

Diplomová práce se bude zabývat kritickou analýzou vybraných textů internetového zpravodajského portálu iDNES.cz, které se zaměřují na téma "pamlskové" vyhlášky. Jejím cílem bude prozkoumat způsoby, jakými internetový server iDNES.cz konstruuje mediální obraz přijetí této vyhlášky, a na základě toho pak demonstrovat, jak funguje neobjektivní předávání informací ve veřejném prostoru. Teoretický rámec práce bude vycházet z pojetí kritické analýzy diskurzu dle Normana Fairclougha, zastoupeny však budou také metodologické přístupy Teuna van Dijka či Allana Bella. V praktické části bude sledováno procentuální zastoupení článků stavících se k vyhlášce souhlasně, či odmítavě, dále zdroje informací, které si vybírají autoři článků, a v neposlední řadě také prostor, který tyto zdroje dostávají k vyjádření svého názoru v rámci vybraného textu. U jednotlivých textů budeme zkoumat, za pomoci jakých jazykových prostředků vzniká neobjektivní, případně manipulativní text.

Resumé

This master thesis dealt with a critical analysis of selected texts of the internet news portal iDNES.cz that focus on the topic of the “titbit” regulation. The aim of the paper was to study the methods which the internet portal iDNES.cz uses to construct the media image of the receipt of the regulation and, on that basis, to demonstrate how the biased transfer of the information in the public space works. The theoretical framework of the paper was represented both by the concept of the critical analysis of a discourse by Norman Fairclough and the methodological approaches of Teun van Dijk or Allan Bell. Neither we omitted the theory of the functioning of mass media by Noam Chomsky and Edward Herman. In the practical part of the analysis, we studied the percentage of the articles agreeing or disagreeing with the regulation, later the sources of information that authors of the articles choose, and last but not least, the space that these sources occupy to express opinion within the selected text. In the last two texts, we carried out the qualitative critical discourse analysis which will be based on the method of the analytical framework of Allan Bell. Not only we focused on the functioning of the individual linguistic levels in the selected text, but also on the description of the social and spatio-temporal context that is essential for the critical analysis.

To develop the critical view when reading the media texts of any provenience, it is necessary for all members of the population, regardless of the age, sex or, for example, the educational attainment. The systematic preparation for the orientation in the mass media production is becoming the common part of the education of the developed societies and a modern man shall, though, be equipped by the knowledge and skills that will enable him to handle purposefully and instructively with the media creation and, at the same time, to discover the potential fields of media production that intent to secretly manipulate him. The critical reading enables to process the media products knowing how they are constructed and with what communication intention they are offered to the public. The critical reading also supports the ability to reason effectively and to make free decisions in the level of civic life based on a critical evaluation of the information provided.

Literatura

- ALLAN, Stuart. *News from NowHere: Televisual News*. In: A. Bell, P. Garrett (eds.): *Approaches to Media Discourse*. Oxford: Blackwell Publishing, 2005.
- BELL, Allan. *The Discourse Structure of News Stories*. In: A. Bell, P. Garrett (eds.): *Approaches to Media Discourse*. New Jersey: John Wiley and Sons Ltd, 1998.
- BOURDIEU, Pierre. *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press, 1991.
- BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum, 1998.
- ČMEJRKOVÁ, Světlá. *Indexovost promluv a identita mluvčích*. In: S. Čmejrková, J. Hoffmannová (eds.): *Mluvená čeština: Hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011a.
- ČMEJRKOVÁ, Světlá. *Mluvená čeština v různých podobách mluveného dialogu*. In: S. Čmejrková, J. Hoffmannová (eds.): *Mluvená čeština: Hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011b.
- DIJK, Teun Adrianus, van. *Principles of Critical Discourse Analysis*. In: *Discourse Society*. London: Sage, 1993.
- DIJK, Teun Adrianus, van. *Discourse Studies. A multidisciplinary introduction. Volume 1: Discourse as structure and proces*. London: Sage, 1997.
- DIJK, Teun Adrianus, van. *Multidisciplinary CDA: a plea for diversity*. In: R. Wodaková, M. Meyer (eds.): *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage, 2001.
- DIJK, Teun Adrianus, van. *Opinions and Ideologies in The Press*. In: A. Bell, P. Garrett (eds.): *Approaches to Media Discourse*. Oxford: Blackwell Publishing, 2005.
- DIJK, Teun Adrianus, van. *Critical discourse studies: a sociocognitive approach*. In: R. Wodaková, M. Meyer (eds.): *Methods of Critical Discourse Studies*. Los Angeles – London – Singapore – Washington DC: Sage, 2016.
- DUBNOVÁ, Kateřina. *České zpravodajské servery a jejich srovnání*. Bakalářská diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice (nepublikováno), 2009.
- FAIRCLOUGH, Norman. *Language and Power*. London: Longman, 1989.

FAIRCLOUGH, Norman. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge, 2003.

FAIRCLOUGH, Norman. *Political Discourse in the Media: An Analytical Framework*. In: A. Bell, P. Garrett (eds.): *Approaches to Media Discourse*. Oxford: Blackwell Publishing, 2005.

FAIRCLOUGH, Norman. *Discourse and Social Change*. (Reprinted) Cambridge: Polity Press, 2006.

FAIRCLOUGH, Norman. *A dialectical-relational approach to critical discourse analysis in social research*. In: R. Wodaková, M. Meyer (eds.): *Methods of Critical Discourse Studies*. Los Angeles – London – Singapore – Washington DC: Sage, 2016.

HAVLÍK, Martin. *Dvoji řád střídání replik mluvčích v politických debatách*. In: S. Čmejrková, J. Hoffmannová a kol.: *Styl mediálních dialogů*. Praha: Academia, 2013.

HIRSCHOVÁ, Milada, SVOBODOVÁ, Jindřiška. *Komunikační strategie v jednom typu mediálního diskursu (televizní talk-show)*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2014.

CHOMSKY, Noam; HERMAN, Edward Samuel. *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. New York: Vintage, 1998.

JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009.

NĚMCOVÁ, Zuzana. *Mediální obraz Miloše Zemana na internetových portálech Novinky.cz a iDnes.cz v období od začátku prvního kola prezidentských voleb do konce druhého kola prezidentských voleb*. Bakalářská diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci (nepublikováno), 2015.

PAVEC, Michal. *Vznik a vývoj internetového zpravodajství v Česku na příkladu deníku iDnes.cz*. Magisterská diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze (nepublikováno), 2009.

SCHIFFRIN, Deborah. *Approaches to Discourse*. Cambridge, Massachusetts: Blackwell Publishers, 1994.

SCHNEIDEROVÁ, Soňa. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015.

SVOBODOVÁ, Jindřiška. *Manipulace a argumentace v politickém a mediálním diskurzu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016.

SVOBODOVÁ, Jindřiška; HAMRUSOVÁ, Šárka; HINKOVÁ, Barbora. *Kritické čtení mediálních textů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018.

ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Romská minorita a postupy integrace: závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002.

WODAK, Ruth; MEYER, Michael. *Methods of Critical Discourse Analysis*. California: Sage, 2009.

Internetové zdroje

1. URL: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/pamlskova-zacne-platit-20-zari-2016>> [cit 07-15-2017]
2. URL: <http://www.szu.cz/uploads/documents/czpz/aktuality/svacina_web.pdf> [cit 07-15-2017]
3. URL: <http://www.mzcr.cz/dokumenty/ministr-zdravotnictvicesti-skolaci-jedi-nezdrave-a-tloustnouzastavme-tento-t_9072_3030_1.html> [cit 07-16-2017]
4. URL: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolni-stravovani>> [cit 07-16-2017]
5. URL: <<http://www.pedagogicke.info/2017/01/msmt-opatreni-na-podporu-zdraveho.html>> [cit 07-16-2017]
6. URL: <http://www.netmonitor.cz/?Itemid=28&id=23&option=com_content&task=view> [cit 07-15-2017]
7. URL: <<http://okamura.blog.idnes.cz/>> [cit 07-15-2017]
8. URL: <<http://katerinavalachova.blog.idnes.cz/>> [cit 07-20-2017]
9. URL: <<http://www.lupa.cz/clanky/zpravodajci-na-ceskem-webu-prehled/>> [cit 07-22-2017]
10. URL: <<https://sites.google.com/site/novaiso690/citace-parafraze>> [cit 07-24-2017]
11. URL: <<http://stredoskolskaunie.cz/>> [cit 07-27-2017]
12. URL: <<https://www.mediaguru.cz/2017/05/redaktori-mf-dnes-ano-nema-moznost-ovlivnovat-clanky/>> [cit 07-27-2017]
13. URL: <<https://www.agrofert.cz/nase-spolecnosti/192/mlekarna-hlinsko-a-s>> [cit 07-29-2017]
14. URL: <<https://www.kaloricketabulky.cz/rohlik-tukovy/>> [cit 08-01-2017]
15. URL: <<https://www.kaloricketabulky.cz/chleb-zitny/>> [cit 08-01-2017]
16. URL: <<https://www.kaloricketabulky.cz/kureci-sunka-96-/>> [cit 08-02-2017]
17. URL: <<https://video.aktualne.cz/dvtv/havlicek-lidi-maji-vanoce-jako-svatky-obzerstvi-musi-zjistit/r~1bf8a846c83811e683bb002590604f2e/?redirected=1502534514>> [cit 08-05-2017]
18. URL: <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7700898/3-20102016-BP-EN.pdf/c26b037b-d5f3-4c05-89c1-00bf0b98d646>> [cit 08-05-2017]

Seznam analyzovaných článků:

1. *Pamlsková vyhláška je příliš přísná, tvrdí ředitel základní školy:*
URL: <https://budejovice.idnes.cz/pamlskova-vyhlaska-0ot-/budejovice-zpravy.aspx?c=A170116_2299160_budejovice-zpravy_mbe> [cit 07-22-2017]

2. *Místo chipsů a coly salát a fresh juice. Pamlsková vyhláška má i úspěch:*
URL: <https://liberec.idnes.cz/na-ceskolipsku-zmenili-bufety-pro-deti-na-skolach-f7b-/liberec-zpravy.aspx?c=A170120_133542_liberec-zpravy_tm> [cit 07-23-2017]
3. *Studenti se s automatem na kávu loučí minutou ticha, jiní svačí ve fastfoodu:*
URL: <https://pardubice.idnes.cz/studenti-nesouhlasí-se-zrusením-automatu-kvůli-vyhlasce-pmh-/pardubice-zpravy.aspx?c=A170104_2296419_pardubice-zpravy_msv> [cit 07-24-2017]
4. *Pamlsková vyhláška? Hloupost, absurdita, říkají studenti:*
URL: <https://video.idnes.cz/webtv.aspx?idvideo=V161125_162430_zpravodaj_lan> [cit 07-22-2017]
5. *Svačina podle pamlskové vyhlášky dětem chutná:*
URL: <https://video.idnes.cz/webtv.aspx?idvideo=V161201_202133_zpravodaj_eli> [cit 07-26-2017]
6. *Pamlsková vyhláška rozdělila ředitele škol, některé bufety končí:*
URL: <https://plzen.idnes.cz/pamlskova-vyhlaska-skolni-bufet-stravovani-vyziva-deti-pkg-/plzen-zpravy.aspx?c=A161221_101634_plzen-zpravy_pp> [cit 07-28-2017]
7. *Pamlsková vyhláška jde správným směrem, říká expert na výživu Havliček:*
URL: <http://zpravy.idnes.cz/petr-havlicek-vyzivovy-poradce-pamlskova-vyhlaska-bufety-ve-skolach-deti-jidlo-gd1-/domaci.aspx?c=A161206_091640_domaci_fer> [cit 07-29-2017]
8. *Ukaž omluvný list, pak smíš do bufetu. Školy se vyrovnávají s vyhláškou:*
URL: <https://jihlava.idnes.cz/dopad-pamlskove-vyhlaskey-na-skoly-v-jihlave-a-v-trebici-pg4-/jihlava-zpravy.aspx?c=A170128_2302132_jihlava-zpravy_mv> [cit 07-28-2017]
9. *Zrušme pamlskovou vyhlášku, navrhla TOP 09. Lidovci ji chtějí změkčit:*
URL: <http://zpravy.idnes.cz/top-09-navrhuje-zrusit-pamlskovou-vyhlaskey-fk3-/domaci.aspx?c=A170117_113656_domaci_kop> [cit 07-29-2017]
10. *Školy obelstily pamlskovou vyhlášku, roli bufetů převzaly jídelny:*
URL: <http://zpravy.idnes.cz/pamlskova-vyhlaskey-skolni-jidelny-dtj-/domaci.aspx?c=A170227_210719_domaci_ekl> [cit 07-25-2017]
11. *TEST: Pamlsková vyhláška svazuje ruce svačkářům. Dětem však jídlo chutná:*
URL: <http://zpravy.idnes.cz/pamlskova-vyhlaskey-svaciny-dp1-/domaci.aspx?c=A161201_163441_domaci_fer> [cit 07-2-2017]
12. *Mléko do škol? Část svačinek neplní pamlskovou vyhlášku, z nabídky zmizí:*
URL: <http://zpravy.idnes.cz/mleko-do-skol-pamlskova-vyhlaskey-d43-/domaci.aspx?c=A170312_193827_domaci_hro> [cit 07-26-2017]
13. *Podle vyhlášky prošly jen pohankové křupky, říká majitel školních bufetů:*
URL: <https://budejovice.idnes.cz/majitel-skolnich-bufetu-martin-pecinka-d9i-/budejovice-zpravy.aspx?c=A161207_112201_budejovice-zpravy_khr> [cit 07-25-2017]

14. *Bufety ve školách končí, bonbony i limonády pod lavicí zůstávají:*
URL: <https://ostrava.idnes.cz/pamlskova-vyhlaska-dusledky-di0-/ostrava-zpravy.aspx?c=A170104_2296531_ostrava-zpravy_woj> [cit 07-26-2017]
15. *Řada škol kvůli novým pravidlům zavřela bufety. Jinde to jde naopak hladce:*
URL: <http://zpravy.idnes.cz/zakladni-skola-kostelec-nad-cernymi-lesy-skolni-bufet-pamlskova-vyhlaska-zdrava-kantyna-gb4-/domaci.aspx?c=A170112_141230_domaci_fer> [cit 07-28-2017]
16. *Odborníci ladí pamlskovou vyhlášku za pochodu a bufetům nabízejí pomoc:*
URL: <https://hobby.idnes.cz/pamlskova-vyhlaska-odbornici-upravy-deti-stravovani-pdk-/hobby-domov.aspx?c=A161215_093739_hobby-domov_mce> [cit 07-29-2017]
17. *Školní bufety mizí, nová vyhláška jim totiž zakazuje i běžné potraviny:*
URL: <http://zpravy.idnes.cz/skolni-bufety-se-rusi-nova-vyhlaska-pamlskova-vyhlaska-pjk-/domaci.aspx?c=A161113_204221_domaci_ekl> [cit 07-26-2017]
18. *Žádné chipsy ani sladkosti. Bufety ve školách kvůli vyhlášce končí:*
URL: <https://ostrava.idnes.cz/bufety-ve-skolach-kvuli-prisnejsi-vyhlasce-zaviraji-pce-/ostrava-zpravy.aspx?c=A160916_2273700_ostrava-zpravy_woj> [cit 07-28-2017]
19. *Už žádné bonbony ani chipsy z automatu, nezdravé pamlsky mizí ze škol:*
URL: <https://vary.idnes.cz/vyhlaska-zakazuje-prodej-nezdraveho-jidla-ve-skolach-p0s-/vary-zpravy.aspx?c=A160917_2273817_vary-zpravy_ba> [cit 07-27-2017]
20. *Odborníci učí děti smlsnout I nenáviděnou zeleninu. Začněte pomalu, radí:*
URL: <http://zpravy.idnes.cz/zdrava-strava-v-materske-skole-dzb-/domaci.aspx?c=A170419_112454_domaci_zt> [cit 07-22-2017]
21. *Bufetům s pamlsky pomůžeme, tvrdí ministerstvo. Trestat zatím nebude:*
URL: <http://zpravy.idnes.cz/pamlskova-vyhlaska-tresty-d08-/domaci.aspx?c=A161220_110452_domaci_hro> [cit 07-22-2017]
22. *Paskvil, říká o “pamlskové vyhlášce” prodavač z bufetu na gymnáziu:*
URL: <http://zpravy.idnes.cz/pamlskova-vyhlaska-bufety-ve-skolach-malostranske-gymnazium-tomas-ledvinka-lsu-/domaci.aspx?c=A161125_130637_domaci_fer> [cit 07-23-2017]
23. *Jahůdky či Kozel učí děti, jak se zdravě stravovat:*
URL: <http://www.metro.cz/jahudky-ci-kozel-uci-deti-jak-se-zdrave-stravovat-fb2-/region.aspx?c=A170514_171310_metro-region_jsk> [cit 07-22-2017]
24. *V bufetech na gymnáziích už si mladší studenti nenakoupí.*
URL: <https://zlin.idnes.cz/nova-vyhlaska-o-skolnich-bufet-dzj-/zlin-zpravy.aspx?c=A161203_2290246_zlin-zpravy_ras> [cit 07-25-2017]
25. *Středoškoláci přemluvili Valachovou. Mají výjimku z pamlskové vyhlášky:*
URL: <http://zpravy.idnes.cz/ministerstvo-skolstvi-obedy-svaciny-stredoskolska-unie-pamlskova-vyhlaska-lwo-/domaci.aspx?c=A160909_193025_domaci_fer> [cit 07-26-2017]

Seznam grafů

Graf 1: Struktura zprávy	23
Graf 2: Stanovisko analyzovaných článků k vyhlášce.....	35